

EIZ U MEDIJIMA

SIJEČANJ 2016.

ANKETA O RADNOJ SNAZI

SVE VEĆI JAZ U OBRAZOVANJU MEĐU SPOLOVIMA

Većina direktora i dalje su muškarci, ali je zato među stručnjacima sve više žena

Autor: Kristina Turčin

Za koju godinu s fakulteta će izlaziti dvostruko više žena nego muškaraca, što će se osjetiti na tržištu rada

Dvije trećine visokoobrazovanih zaposlenika u Hrvatskoj danas čine žene, no na najvišim pozicijama - među direktorima, dužnosnicima i zakonodavcima - i dalje je triput više muškaraca, a prosječna plaća žene niža je 570 kuna od plaće muških zaposlenika.

Detaljni rezultati Ankete o radnoj snazi, koju je objavio Državni zavod za statistiku, pokazali su da je među direktorima i dužnosnicima 2014. godine bilo 47 tisuća muškaraca i samo 16 tisuća žena, iako među zaposlenima mlađim od 60 godina svaka treća žena (njih 32 posto) ima završen fakultet, dok je zaposlenih muškaraca s diplomom samo 20 posto. Međutim, u skupini znanstvenika, inženjera i stručnjaka - žena je gotovo dvostruko više.

Tradicionalno društvo

- Nije nam iznenađenje da i ove godine žena nema na najvišim pozicijama. Nije jednostavno odgovoriti zašto je to tako - je li to isključivo zbog tradicionalnog društva u kojem se za najviše pozicije traže 'opaki igrači', što u ovdašnjoj percepciji nije žena, koja, također po tradiciji, mora imati dovoljno vremena za kuću i obitelj i onda kad je uspješna, ili postoji i moment u kojem jedan dio obrazovanih žena jednostavno ne želi biti u tako kompetitivnoj poziciji. Mnoga se istraživanja bave tom temom, no to su kategorije koje je teško uhvatiti i detektirati - kaže stručnjakinja za tržište rada dr. Iva Tomić sa zagrebačkog Ekonomskog instituta.

Već niz godina žene su te koje se dulje i dosljednije školuju: iako nema drastične razlike u broju djevojaka i mladića koji upisuju fakultet, u broju onih koji ga završe razlika u korist žena je značajna. I ta se razlika iz godine u godinu povećava: tijekom 2014. godine na hrvatskim je studijima diplomu steklo nešto više od 20 tisuća žena i samo 13 tisuća muškaraca. Taj se jaz u obrazovanju između žena i muškaraca povećava, i to ne samo u Hrvatskoj, te u tome leži jedno od objašnjenja zbog čega žene moćno pretežu među stručnjacima.

Muški ravnatelji

- Neka zanimanja koja podrazumijevaju visoku stručnu spremu, poput učitelja i profesora, a koja su u Hrvatskoj tipično ženska, uključena su, koliko mi je poznato, u kategoriju stručnjaka. Djelomice je i to objašnjenje zašto je žena tako mnogo, no trebalo bi napraviti detaljnije analize - kaže dr. Tomić.

Međutim, i u većini škola ravnatelji su - muškarci.

Ta ogromna razlika u broju visokoobrazovanih žena i muškaraca - za koju godinu, pretpostavlja se, s fakulteta će izlaziti dvostruko više žena nego muškaraca - dovodi i do određenih potresa na samom tržištu

rada. Djevojke u Hrvatskoj još razmjerno rijetko biraju tehničke fakultete, zbog čega bi te profesije - iznimno potrebne! - uskoro mogle biti u deficitu. Djevojke su i dalje sklonije birati društvene fakultete koje jamče siguran (iako ne i visokoplaćen) posao, poput učiteljskog fakulteta ili studija socijalnog rada.

Osim na tržištu rada, ovakva diskrepancija u obrazovnoj strukturi žena i muškaraca ima izravan utjecaj i na demografska kretanja. U Hrvatskoj slična istraživanja nisu provedena, no demografima u zapadnoj i sjevernoj Europi to je trenutno goruća tema. Naime, sve je veći broj neudanih visokoobrazovanih žena (u razvijenijim državama ova je razlika i veća nego u Hrvatskoj) koje naprosto ne nalaze partnera među niskoobrazovanim muškarcima, koji također u sve većem broju ostaju neoženjeni. Prema podacima iz Ankete o radnoj snazi, u dobnoj skupini od 25 do 34 godine - u kojoj većina ostvaruje trajnu vezu i planira roditeljstvo - trenutno 40 posto žena u Hrvatskoj ima završen fakultet ili više od toga, dok je među muškarcima takvih 25 posto.

Ozbiljne posljedice

Pri izboru partnera oba spola nastoje birati osobu istog obrazovnog statusa. Pritom su muškarci - u skladu s višedesetljetnom tradicijom obrazovanih muškaraca - skloniji izabrati slabije obrazovanu ženu nego što su žene sklone imati partnera lošijeg obrazovanja od sebe. Budući da su žene te koje su sada znatno obrazovnije, stvara se ozbiljan bazen visokoobrazovanih žena i niskoobrazovanih muškaraca koji ne nalaze adekvatne partnere. Takva situacija pak ima ozbiljne i izravne posljedice na stopu rađanja, koja je diljem Europske unije ionako niska.

KOMENTAR SANDRE ŠVALJEK

Zašto smatram da treba uvesti porez na nekretnine

Autor: dr. sc. Sandra Švaljek, Ekonomski institut

Izvor: Licencirane fotografije Banka magazin , Autor:Mara Bratoš

Porez na nekretnine, kao djelomična zamjena za visoko porezno opterećenje rada ali i dohoda koji ostvaruju poduzetnici, može poslužiti kao instrument ekonomske politike usmjerene rastu i razvoju, a to je ono što Hrvatskoj danas najviše treba, ocjenjuje Sandra Švaljek u komentaru za tportal

Aktualni mandatar nove vlade, g. Tihomir Orešković, u jednom od svojih nedavnih intervjua ponovno je udahnio život kontroverznoj temi uvođenja poreza na vlasništvo nad nekretninama. Doista je neobično da pitanje uvođenja ovog poreza već godinama iznova izranja u javnom diskursu iako do njegovog stvarnog uvođenja nikada nije došlo. Očito postoje razlozi zašto ovaj porez ima svoje zagovornike ali i razlozi zbog kojih nositelji ekonomske politike odustaju od njegova uvođenja. A ti su razlozi možda povezani sa činjenicom da, osim stručnjaka iz područja javnih financija i poreza, i većina onih koji se porezima ne bave, također imaju svoje mišljenje o ovom porezu.

Porez na nekretnine ili točnije periodični porez na vlasništvo nad nekretninama ima poželjna ekonomska obilježja. Smatra se da je učinkovit jer ekonomske odluke iskrivljuje manje od ostalih poreza pa stoga ima manji negativan utjecaj na alokaciju resursa. Taj je porez pogodan izvor financiranja lokalnih zajednica jer nalikuje na naknadu za koristi koje vlasnici nekretnina dobivaju od lokalnih vlasti u obliku lokalnih javnih dobara kao što su npr. prilazne ceste, vodooprkrbna mreža, odvoz otpada, čišćenje i uređenje zelenih površina. Teško ga je izbjeći jer je porezna osnovica vidljiva i nije mobilna. Budući da se visina porezne osnovice, odnosno vrijednost nekretnina tijekom poslovnog ciklusa ne mijenja, porez na nekretnine omogućuje stabilne proračunske prihode.

Zbog toga su utjecajne međunarodne institucije kao što su OECD, Europska komisija, Međunarodni monetarni fond i UN-HABITAT u zadnjih par godina objavile niz dokumenata u kojima su naglasile prednosti ovoga poreza, kao i nalaz da njegov potencijal u većini zemalja niti izdaleka nije iskorišten. S druge strane, porezi na rad su u mnogim zemljama previsoki i nepovoljno utječu na zaposlenost i gospodarski rast, pa se

preporučuju porezne reforme koje bi visoke poreze na rad djelomično zamijenile porezima na kapital, a osobito porezom na nekretnine kao poreznim oblikom iz te skupine poreza.

I dok su ekonomske vrline ovoga poreza uglavnom neprijeporne, politički gledano, ovaj je porez među najmanje omiljenima. Uvriježeno je političko stajalište da je porez na nekretnine „porez koji svi vole mrziti“. To nije čudno, budući da su neke vlade i njihovi politički čelnici zbog bijesa javnosti morali odstupiti kada su odlučili uvesti ili povećati porez na nekretnine. Osnovna je nevolja u tome što je porez na nekretnine „upadljiv“. Za razliku od npr. poreza na dodanu vrijednost ili poreza na dohodak, koje umjesto njih obračunava i uplaćuje netko drugi, porez na nekretnine moraju platiti sami građani. Ova karakteristika čini uočljivijima i druga obilježja ovog poreza. Tako npr. javnost smatra da porez na nekretnine nije pravedan, a zatim i da je regresivan jer ne uvažava gospodarsku snagu poreznih obveznika mjerenu dohotkom. Sljedeća važna zamjerka je ta što se porezna osnovica, a to je vrijednost nekretnine, određuje na temelju procjene, dok su osnovice svih ostalih poreza stvarne veličine koje proizlaze iz tržišnih transakcija. No, nedostaci ovog poreza kao i njegova loša reputacija mogu se svesti na minimum pažljivim oblikovanjem ovog poreza, jasnom komunikacijom s građanima u tijeku pripreme za uvođenje, pa čak i postupnim uvođenjem poreza na nekretnine.

Dva su osnovna motiva zbog kojih bi porez na nekretnine imalo smisla uvoditi u Hrvatskoj. Prvi je da bi jedinice lokalne i regionalne samouprave imale stabilan i izdašan izvor prihoda koji bi bolje od poreza na dohodak odražavao angažman lokalnih i regionalnih vlasti da same, svojim aktivnostima, doprinesu jačanju vlastitog fiskalnog kapaciteta pružajući bolje uvjete za život građana i poslovanje poduzetnika na području njihove nadležnosti. Drugi je motiv djelomična supstitucija oporezivanja rada oporezivanjem kapitala, a kako je rečeno, porez na nekretnine je porezni oblik iz skupine poreza na kapital. Naime, s obzirom na visoku nezaposlenost i slabost gospodarstva u Hrvatskoj, oporezivanje rada ekonomski je inferiorno u odnosu na oporezivanje nekretnina. Prostor za oporezivanje nekretnina u Hrvatskoj nedvojbeno postoji. Samo za ilustraciju, Hrvatska porezima na kapital prikuplja oko 10 posto svih poreznih prihoda, ili upola manje nego članice Europske unije, u prosjeku. Pritom, prihodi od poreza na vlasništvo nad nekretninama u Hrvatskoj su zanemarivo maleni i iznose oko 0,1 posto ukupnih poreznih prihoda, dok je ponderirani prosjek udjela prihoda od poreza na nekretnine u ukupnim poreznim prihodima u EU 3,8 posto.

Obično se kao jedan od glavnih argumenata protiv uvođenja poreza na nekretnine navodi nesređenost imovinsko-pravnih odnosa, odnosno stanje u zemljišnim knjigama koje ne odgovara stvarnom stanju u pogledu vlasništva nad nekretninama. To je, međutim, vrlo klimav argument. Prije svega, nedopustivo je da u današnje doba zemljišne knjige ne odražavaju stvarne vlasničke odnose, jer to između ostaloga koči sve druge gospodarske aktivnosti. Osim toga, poznato je da je upravo oporezivanje vlasništva nad nekretninama u povijesti bio jedan od povoda za sređivanje zemljišnoknjižnih evidencija. Često se spominje kako je prikupljanje poreza bio motiv engleskom kralju Vilimu I. Osvajaču da krajem XI. stoljeća provede popis imovine, prikladnog naziva „Knjiga sudnjeg dana“. Konačno, i komunalna naknada koja se u nas primjenjuje je, iako u rudimentarnom obliku, ipak porez na nekretnine, a taj se prihod prikuplja bez ikakvih poteškoća neovisno o stanju u zemljišnim knjigama.

Porezni stručnjaci argument protiv oporezivanja nekretnina vide u tome što porez na nekretnine uzrokuje dvostruko oporezivanje dohotka, jednom u trenutku ostvarivanja dohotka, a drugi puta kada se zarađeni dohodak transformira u vlasništvo nad nekretninama. Ova je kritika imala puno opravdanje kada je Hrvatska u drugoj polovici 90-tih godina prošlog stoljeća primjenjivala porezni sustav zasnovan na potrošnji koji je, u skladu s teorijskim idealom, polazio od načela da svaku poreznu osnovicu treba oporezovati samo jedanput. No, kasnijom degradacijom takvog poreznog sustava toliko smo se odmaknuli od teorijskog ideala da nema više smisla čuvati sustav koji ionako više ne postoji. Konačno, nekada se kao razlog za neuvođenje poreza na nekretnine spominje da ne treba kažnjavati vlasnike nekretnina jer su ih oni s mukom stjecali i na taj način štedjeli jer je to ionako bio najsigurniji oblik štednje. No, štednja u obliku nekretnina samo je posljedica niza anomalija nekadašnjih gospodarskih sustava. Štednja u obliku nekretnina nije, nažalost, dobar oblik štednje u tržišnom gospodarstvu te je ne bi trebalo porezno poticati. Za razliku od štednje u

novcu, štednja u nekretninama ne može putem financijskog sustava intermedijacije biti plasirana onima koji će tim kapitalom stvoriti još veći, te pritom osigurati zaposlenost i gospodarski rast.

Hoće li konačno porez na nekretnine biti uveden ili neće, odlučit će nositelji ekonomske politike. No, argumentirano i stručno raspravljati o porezu na nekretnine i oblikovanju toga poreza koji bi odgovarao hrvatskim prilikama itekako ima smisla. Porez na nekretnine, kao djelomični supstitut za visoko porezno opterećenje rada ali i dohodaka koji ostvaruju poduzetnici, može poslužiti kao instrument ekonomske politike usmjerene rastu i razvoju, a to je ono što Hrvatskoj danas najviše treba. I ne zaboravimo, rasprave o porezu na nekretnine ne bi trebale ni početi niti završiti u duhu izreke koja kaže da mnogi ljudi misle da razmišljaju, a ustvari samo razmještaju svoje predrasude.

Mirovinci: Odustanak od IPO-a HAC-a bio bi loše rješenje za sve

Autor: Poslovni.hr/Hina

Na ZSE vjeruju da će konačna odluka ovisiti o državnom proračunu.

Na sve glasnije najave da će nova vlast i odustati od prodaje dionica HAC ONC-a putem burze i osmisлити novo rješenje za 30-ak milijardi kuna duga cestogradnje, uključujući i uvođenje vinjeta, na tržištu kapitala vlada oprez. Na Zagrebačkoj burzi, s koje su toplo pozdravljali sve najave novog vjetra u leđa hibernirajućem tržištu koje bi donijelo novo izdanje dionica, čekaju se prvi potezi nove vlade. "Vjerujemo da će eventualna odluka o odustanku od IPO-a prvenstveno ovisiti o državnom proračunu, odnosno o stanju javnih financija", kaže čelnica Burze Ivana Gažić.

Propuštena prilika

Prije modeliranja proračuna za 2016., rječitiji nisu bili ni u mirovinskim fondovima koji posljednje dvije godine uzaludno rade na projektu monetizacije. "I dalje vjerujemo da je najbolje trajno rješenje javnog duga neki model monetizacije autocesta. Odustanak od IPO bio bi loše rješenje", kaže dobro upućeni sugovornik. "Nije problem samo u propuštenoj prilici za tržište kapitala već što je država u takvoj situaciji da bi IPO donio efikasniji rad i 'pokrpao' rupe", kaže. Hoće li politika zadržati šapu nad autocestama samo je detalj u široj priči kako će se riješiti deficit i galopirajući javni dug, smatra Željko Lovrinčević iz Ekonomskog instituta. "Vinjete su samo dobrodošla tehnikalija koja bi mogla malo poboljšati sustav, ali ne rješava problem duga. Za refinanciranje kredita ostaje samo 2016. jer će potom raste cijena novca", kaže.

'Kratki' za milijardu

Srž problema je neodrživi javni dug i dinamika akumuliranja. "Godišnje smo 'kratki' za 7 do 8 milijardi kuna koji se moraju pronaći na nezadužujućim osnovama, dakle ne novim kreditom. S obzirom na zadnje najave da neće bit drastičnih rezova, sumnjam da ima reformskog kapaciteta za dovoljno smanjenje rashodnoj strani proračuna", kaže Lovrinčević. Dodaje da onda preostaje dio državne imovine staviti u funkciju (dugoročnim koncesijama ili privatizacijom) ili prevaljivanjem tereta na građane kroz porez na nekretnine. "Neupitno je da treba naći oko milijardu eura godišnje, a samo je pitanje političkog modaliteta. Ako se nova Vlada bude ponašala kao prethodna, po principu koliko ide ide, prijeti nam grčki scenarij i realno demontiranje drugog stupa", upozorava Lovrinčević.

GLAVNI DOKUMENT

TEMELJNI REFORMSKI PLAN BUDUĆE VLADE

Otkrivamo 12 mjera mandatar Oreškovića za ekonomski oporavak i razvoj Hrvatske

Autor: Adriano Milovan

Povlačenje ovih poteza neće biti lagan zadatak za izglednog budućeg premijera

Foto: Dragan Matić / EPH

Poboljšanje poslovne klime i dovođenje u red javnih financija prvi su zadaci za novu Vladu. Takve je ciljeve postavio sam Tihomir Orešković, mandatar za sastavljanje nove Vlade, koji je u intervjuu za novogodišnji broj Jutarnjeg lista istaknuo da će mu u fokusu biti mjere za unapređenje uvjeta poslovanja u Hrvatskoj, dok je kao "štivo" po kojem će krojiti poteze naveo izvješće Europske komisije o Hrvatskoj.

Pokazati spremnost

- U njemu je definirano kako bi Hrvatska mogla smanjiti deficit i dug. Postoje reformske mjere koje Hrvatska treba implementirati. Europska komisija je to vrlo jasno rekla. Naglasio bih da je ovo pitanje fokusa i implementacije. Fokus će biti ključan za novu Vladu. Njime ćemo demonstrirati kreditnim agencijama i Europskoj komisiji da smo spremni provesti reforme. Vjerujem da ćemo uspjeti popraviti kreditni rejting - poručio je Orešković u dijelu intervjua u kojem govori o izvješću Bruxellesa o Hrvatskoj.

Provedba mjera koje su za Hrvatsku sastavili eurokrati neće biti nimalo lagana. Europsku komisiju - vidi se to iz njenih brojnih izvješća - ponajviše brine visina proračunskog manjka u Hrvatskoj i prespora dinamika njegova smanjenja, kao i velik rast javnog duga. To su i razlozi zbog kojih se Hrvatska praktično od pristupanja Uniji našla u proceduri prekomjernog deficita (EDP). Stoga iz Bruxellesa već duže vrijeme upozoravaju da Banski dvori moraju pojačati napore na dovođenju u red javnih financija. To podrazumijeva intenziviranje reformi, od kojih su sve hrvatske Vlade dosad uglavnom bježale glavom bez obzira.

Među mjerama koje bi Hrvatska trebala provesti, ističe se u dosadašnjim preporukama Europske komisije, strukturne reforme zauzimaju ključno mjesto. Mirovinski i zdravstveni sustav kakav danas imamo u Hrvatskoj sve je teže održiv i velik je teret za državnu blagajnu. Eurokrati zato, među ostalim, preporučuju da se stane nakraj raširenoj praksi odlaska u prijevremenu mirovinu, i to povećanjem penalizacije za rani odlazak s tržišta rada, kao i da se dodatno poradi na smanjenju troškova zdravstvenog sustava. Preporučuju i da se krene u reformu sustava socijale.

Rengen eurokrata pokazuje i znatna preklapanja nadležnosti između državne i lokalnih vlasti. Posljedica toga su veći javni rashodi i nekvalitetnije upravljanje javnim novcem, ali i slabije korištenje novca iz fondova EU. Posebno upozoravaju na potrebu racionalizacije nabujalog sustava državnih agencija, kao i na potrebu smanjenja parafiskalnih nameta.

Što s javnim tvrtkama?

Otvorena rana hrvatskih javnih financija ostaju i plaće u javnom sektoru. Ili, preciznije, način njihova određivanja. U Bruxellesu, naime, smatraju da bi njihovu visinu trebalo vezati uz proizvodnost rada i opće stanje gospodarstva, no dodaju da taj cilj treba ostvariti dogovorom sa socijalnim partnerima.

Jedna od trajnih zamjerki Bruxellesa Hrvatskoj tiče se javnih poduzeća, odnosno načina upravljanja njima. Europska komisija preporučuje da se njima upravlja profesionalnije i transparentnije, a zagovara i ubrzanje privatizacije, posebno manjinskih vlasničkih udjela koje država još ima u brojnim tvrtkama.

Neke od preporuka Bruxellesa odnose se i na prihodnu stranu proračuna. U Europskoj komisiji tako preporučuju uvođenje poreza na nekretnine i unapređenje sustava PDV-a. Sam Orešković u intervjuu za Jutarnji istaknuo je da se ne zalaže za masovno oporezivanje nekretnina, pogotvo ne onih građana koji imaju samo jednu nekretninu. Umjesto toga, zagovara oporezivanje "druge, treće ili pete" nekretnine, i to ponajprije radi stavljanja u funkciju "mrtvog kapitala". Kad je riječ o PDV-u, mandatar za sastavljanje Vlade rekao je da se zalaže za smanjenje opće stope PDV-a, koja je u Hrvatskoj među najvišima u Europi, no tek nakon što se riješi problem sive ekonomije.

Ukidanje papirologije

Poseban naglasak Orešković želi staviti na jačanje poslovne klime u zemlji i privlačenje ulaganja. To će, ako je suditi prema onome što kažu naši sugovornici iz Domoljubne koalicije, i biti jedan od fokusa njegova rada.

- On je čovjek koji dolazi iz poslovnog sektora i dobro shvaća što su administrativne prepreke poslovanju. Vjerujem da na tom području može dosta napraviti i da će vjerojatno s time i krenuti. To se posebno odnosi na ubrzanje administrativnih procedura i ukidanje nepotrebne papirologije - ističe jedan naš sugovornik iz Domoljubne koalicije.

Ekonomski stručnjaci, pak, u prvi plan stavljaju fiskalnu konsolidaciju i sveobuhvatne reforme. Ova je godina, ističu, možda i posljednja u kojoj se može napraviti tako nešto. U prilog tome govore razmjerno niska cijena zaduživanja, niske cijene nafte i kretanja na turističkom tržištu koja Hrvatskoj idu u prilog.

- 2016. je godina pozitivnog makroekonomskog okruženja u kojoj se još nešto i može napraviti na fiskalnoj konsolidaciji, privatizaciji i pokretanju velikih investicijskih projekata. To će se već u 2017. početi mijenjati - upozorava Željko Lovrinčević iz Ekonomskog instituta, ukazujući na mogućnost rasta kamatnih stopa i cijene nafte u sljedećoj godini.

Porezno preopterećeni

Ipak, dodaje, za ocjene što će nova Vlada napraviti treba pričekati donošenje proračuna za ovu godinu: iz njega će se, naime, moći iščitati koje će poteze Vlada povlačiti. Pritom, dodaje, treba imati na umu da će nova Vlada biti heterogenija od prethodne i s manjom potporom u Saboru. Najgore što bi nova Vlada mogla napraviti je da ponovi grešku svojih prethodnika i okrene se "struganju" po poreznom sustavu s obzirom na to da je Hrvatska već ionako, zaključuje Lovrinčević, porezno preopterećena.

To znači da su zahvati potrebni prije svega na rashodnoj strani proračuna, odnosno na javnoj potrošnji. Takve bi zahvate cijenile i rejting-agencije, što bi s vremenom moglo dovesti i do rasta hrvatskog kreditnog rejtinga.

Kakve reforme Bruxelles traži od Hrvatske

1. pojačati nadzor nad potrošnjom kako iz državnog, tako i iz lokalnih proračuna
2. uvesti porez na nekretnine i poboljšati prikupljanje prihoda od PDV-a
3. unaprijediti upravljanje javnim dugom
4. povećati kazne za odlazak u prijevremenu mirovinu
5. smanjiti rizik koji zdravstveni sustav predstavlja za proračun
6. plaće vezivati uz proizvodnost i opće stanje u gospodarstvu
7. provesti reforme u sustavu socijalne skrbi
8. smanjiti preklapanja između središnje i lokalnih vlasti
9. racionalizirati sustav državnih agencija
10. bolje upravljanje državnom imovinom i ubrzanje privatizacije
11. smanjiti parafiskalne namete
12. povećati učinkovitost i kvalitetu pravosuđa, posebno trgovačkih sudova

Odustajanje od IPO-a autocesta loše rješenje za državne financije

Autor: Ana Blašković/PD

Na Zagrebačkoj burzi očekuju poteze koji će pokrenuti tržište

Foto: Nel Pavletić/Pixsell

Na sve glasnije najave da će nova vlast i odustati od prodaje dionica HAC ONC-a putem burze i osmisli novo rješenje za 30-ak milijardi kuna duga cestogradnje, između ostalog uvođenjem vinjeta, među sudionicima tržišta kapitala zasad vlada oprez.

Na Zagrebačkoj burzi, s koje su toplo pozdravljali sve najave novog vjetra u leđa hibernirajućem tržištu koje bi donijelo novo izdanje dionica, čekaju se prvi potezi nove vlade. "Vjerujemo da će eventualna odluka o odustanku od IPO-a prvenstveno ovisiti o državnom proračunu, odnosno o stanju javnih financija", kaže čelnica Zagrebačke burze Ivana Gažić. Prije finalnog modeliranja proračuna za 2016., rječitiji nisu bili ni u krugovima mirovinskih fondova u kojima se posljednje dvije godine uzaludno radilo na projektu monetizacije autocesta.

"I dalje vjerujemo da je najbolje trajno rješenje javnog duga neki model monetizacije autocesta. Odustanak od IPO-a bio bi loše rješenje", kaže dobro upućeni sugovornik iz jednog fonda. "Nije problem samo u propuštenoj prilici za tržište kapitala već što je država u takvoj situaciji da bi IPO donio efikasniji rad i 'pokrpao' rupe", kaže.

Vinjete nisu rješenje

Hoće li politika zadržati šapu nad autocestama, samo je detalj u široj priči kako će se riješiti pitanje deficita i galopirajućeg javnog duga, smatra Željko Lovrinčević s Ekonomskog instituta. "Vinjete su samo dobrodošla tehnikalija koja bi mogla malo poboljšati sustav, ali ne rješava problem otplate duga. Za refinanciranje

kredita ostaje pak samo 2016. jer će onda porasti cijena novca”, kaže taj ekonomist. Srž problema je neodrživa razina javnog duga, kao i dinamika njegova akumuliranja.

“Godišnje smo ‘kratki’ za 7 do 8 milijardi kuna koji se moraju pronaći na nezadužujućim osnovama, dakle ne novim kreditom. S obzirom na zadnje najave da neće biti drastičnih rezova, sumnjam da ima reformskog kapaciteta za dovoljno smanjenje rashodnoj strani proračuna”, kaže Lovrinčević. Dodaje da u tom slučaju preostaje da se dio državne imovine stavi u funkciju (dugoročnim koncesijama ili privatizacijom državnih tvrtki) ili prevaljivanjem tereta na građane kroz porez na nekretnine.

“Neupitno je da treba naći oko milijardu eura godišnje, a samo je pitanje političkog modaliteta kako pribaviti novac. Ako se nova vlada bude ponašala kao prethodna, po principu koliko ide – ide, prijeti nam grčki scenarij i realno demontiranje drugog stupa”, zaključuje Lovrinčević.

Problem potpora i kredita

Ukupan dug Hrvatskih autocesta i Autoceste Rijeka-Zagreb veći je od četiri milijarde eura, odnosno više od 30 milijardi kuna. Ove godine dvije tvrtke kreditorima trebaju vratiti oko 660 milijuna eura, a potom otplate progresivno rastu svake godine do 863 milijuna eura u 2019. Istodobno, od cestarine godišnje zarade ni dvije milijarde kuna što nije dovoljno ni za glavnica bez kamata pa je proteklih godina izvanredno uskakala državna blagajna, odnosno jamstva poreznih obveznika bankama.

No ta metoda smatra se nedozvoljenom državnim potporom za koju je prošle godine Bruxelles Hrvatskoj progledao kroz prste isključivo zbog najave monetizacije. Zato će biti interesantno vidjeti kako će nova vlada pomiriti zahtjeve Europske komisije s odustankom od monetizacije i IPO-a dok kreditori nestrpljivo kucaju na vrata.

EKONOMSKI ANTIBARBARUS

RATKO BOŠKOVIĆ Porez na nekretnine vraća nas u komunizam

Autor: Ratko Bošković

Svi znamo što je i koliki je porez na dohodak. Od onoga koliko se uspijete pogoditi sa svojim poslodavcem najprije državi platite razna osiguranja, a onda od preostalog još 12, 25 ili 40 posto poreza i prirez. Ako ste samostalni novinar, pisac, programer ili slično, nakon odbitka paušalno priznatih troškova, platite 25 posto. I tu bi trebao biti kraj. Ono što vam ostane možete staviti u metaforičku čarapu.

Ali, zamislite da vam i dogodne dođe poreznik i iz čarape uzme četiri-pet posto. Pa isto toliko i sljedeće godine, i svake sljedeće, sve dok vam ne uzme čitav neto dohodak. Ali ni tada nije kraj: i svake sljedeće godine uzme vam četiri-pet posto na dohodak koji vam je već uzeo čitavog. I tako do vaše smrti. Kolika je onda stvarna stopa poreza na dohodak? Beskonačna!

A upravo to je porez na nekretnine: sto-i-više postotni, zapravo beskonačni, porez na dohodak. I takav bi nam porez uveo novi mandatar Vlade Tihomir Orešković. Za njegovo uvođenje zalaže se i, primjerice, ugledna mainstream ekonomistica Sandra Švaljek. I mnogi drugi. Smatraju da taj porez "ima mnoge prednosti", "poželjna ekonomska obilježja" i "velik potencijal". No, priznaju da postoje i neke dileme i problemi s tim porezom.

Država ne zna tko ima i koje nekretnine, a nije jasno ni koliko te nekretnine vrijede, dakle, na koju osnovicu bi trebala razrezati porez (u prošlosti su se kuće oporezivale prema broju prozora). Nije jasno ni bi li taj porez samo nadomjestio (razumljivu i opravdanu) komunalnu naknadu, ili bi imao i neku širu ulogu. No, sve su to samo tehničke, posve nebitne stvari.

Ono što je suštinski kod dileme uvesti porez na nekretnine ili ne, jest to da se hrvatsko društvo mora odlučiti hoće li uvesti kapitalizam ili neće. A ako želi imati kapitalizam, ako želi formiranje (privatnog i državnog) kapitala kao temelja za investicije i razvoj, onda kapital neće oporezivati. Štoviše, štitiće ga od svake otimačine, eksproprijacije, nagrizanja i umanjivanja - pa tako i poreznog. To, da se kapital ne smije oporezivati, nije nešto što se može argumentirati i dokazivati. To jednostavno mora biti općedruštveno opredjeljenje. Izbor. Aksiom. To je šire i dublje od ekonomske znanosti, to je etičko, svjetonazorsko, civilizacijsko pitanje oko kojega se društvo mora odlučiti. Ako kapitalizam, onda nema oporezivanja kapitala. Ako se kapital oporezuje, onda nema kapitalizma. Vraćamo se u komunizam i socijalističku utopiju, bezvlasnički politički ustroj. Može i tako, no to smo već probali i nismo daleko dospjeli.

Jer, oporezivanje nekretnina je oporezivanje kapitala (što ni Sandra Švaljek ne taji). Osobito u Hrvatskoj, kao i na cijelom južnom ili mediteranskom, katoličanskom obodu Europe, nekretnine su daleko najvažniji kapital građana, tvrtki, ustanova, pa i države. To je ono što im ostane nakon što plate sve poreze iz dohotka od nesamostalnog ili samostalnog rada, te iz poduzetničke dobiti.

U viđenju svijeta ovoga autora, za razliku od marksističke interpretacije stvarnosti, ne postoje radnici i kapitalisti. Svi su ljudi kapitalisti. Svatko je kapitalist sa svojim kapitalom. Jednome je kapital njegova fizička snaga, drugome strojevi. Trećemu znanje i vještine, četvrtome brod, novac i dionice; petome nekretnine. I svatko sa svojim kapitalom ulazi u ugovorne odnose, sklapa poslove s drugim kapitalistima. Svakome je

njegov kapital temelj njegove osnovne ljudske slobode, da može birati s kim će ulaziti u poslove, a ne da ovisi samo o jednom suugovaratelju, o jednom "poslodavcu".

Oporezivanjem kapitala želi se uništiti taj temelj ljudske slobode. Prema mišljenju ovoga autora, to je Hrvatskoj apsolutno neprihvatljivo. Ekonomski je štetno i u suprotnosti s temeljnim principima suvremene znanosti o oporezivanju i ustavnim načelima zaštite prava vlasništva.

Naravno, oporezivanje nekretnina vlastima je atraktivno. Za razliku od gotovine, zlata, dijamanta, umjetnina i drugih sličnih oblika kapitala, nekretnine su svima vidljive i ne mogu se sakriti. Kad se prevladaju tehnički problemi sa zemljišnim knjigama, procjenom vrijednosti i ostali, porez na nekretnine doista bi državi mogao donijeti stanovite prihode. No, pritom se dokazuje da bi oporezivanje nekretnina omogućilo snižavanje poreza na dohodak, pa time i "rasterećivanje rada", a s njim i veće zapošljavanje. Kakve li besmislice!

A otkud bi ljudi mogli plaćati porez na nekretnine, ako ne "iz rada", iz penzija ili drugog tekućeg dohotka? Porez na kuću teško bi mogli plaćati ciglama i crjepovima koje bi svake godine skinuli s kuće. Građanima bi možda bio rasterećen lijevi džep (dohodak), ali bi im jednako bio opterećen desni (imovina), a kako bi to moglo povećati ljudima volju za radom, to bi doista netko trebao objasniti. Druga je, i posve opravdana stvar, oporezivati dohodak od nekretnina.

Također je posve nedopustivo da se oporezivanje nekretnina uvodi kao kazna zato što one "nisu u funkciji", kako to kaže mandatar Tihomir Orešković, a želio je provesti i bivši ministar financija Slavko Linić. Vlasnike nekretnina želi se "kaznenim" oporezivanjem prisiliti da svoje nekretnine "stave u funkciju", ili da ih prodaju, i kad oni to sami ne žele, i uz gubitke, čak i budzašto.

Osim što je to nasrtaj na vlasnička prava, koji sigurno pada na Ustavnom sudu, porez mora biti neutralan u odnosu na izbor ljudi što će činiti, a što neće, i ne smije tjerati ljude da čine nešto što sami ne žele ili im ne odgovara. Zato su svi suvremeni porezi "automatski".

Čudo da još nikome u Hrvatskoj nije palo na pamet oporezivati nezaposlene, ili žene koje nisu rodile, ne bi li ih se tako prisililo da se "stave u funkciju".

CEIZ INDEKS

Ekonomski institut: Nastavljaju se pozitivna gospodarska kretanja

Autor: tportal.hr/Hina

CEIZ indeks u studenom prošle godine povećan je za 0,08 indeksnih bodova u odnosu na prethodni mjesec, objavio je Ekonomski institut Zagreb (EIZ), čiji analitičari ističu da kretanje CEIZ-a ukazuje na nastavak pozitivnih gospodarskih kretanja i u posljednjem tromjesečju 2015. godine.

Izvor: Guliver/Thinkstock , Autor:violetkaipa

Iz Ekonomskog instituta podsjećaju kako CEIZ indeks bilježi izražen trend rasta još od lipnja prošle godine. Od tada pa do kraja studenog prošle godine, vrijednost indeksa kumulativno je porasla za 4,4 indeksna boda.

"Budući da je od posljednjeg tromjesečja 2014. godine pa do trećeg tromjesečja 2015. godine, desezonirani BDP zabilježio pozitivne tromjesečne promjene, možemo potvrditi da kretanje i CEIZ indeksa i BDP-a upućuje na to da se gospodarstvo oporavlja", kažu analitičari EIZ-a.

Također, navode da se "s obzirom na to da se isti uzorak s još nešto snažnijim intenzitetom nastavio i u prva dva mjeseca četvrtog tromjesečja, može očekivati da će zadnje tromjesečje ove godine obilježiti pozitivna gospodarska kretanja koja su obilježila i prethodna četiri tromjesečja, pri čemu je izgledno da bi tromjesečna stopa rasta u zadnjem tromjesečju 2015. mogla biti veća nego što je to bila u trećem tromjesečju".

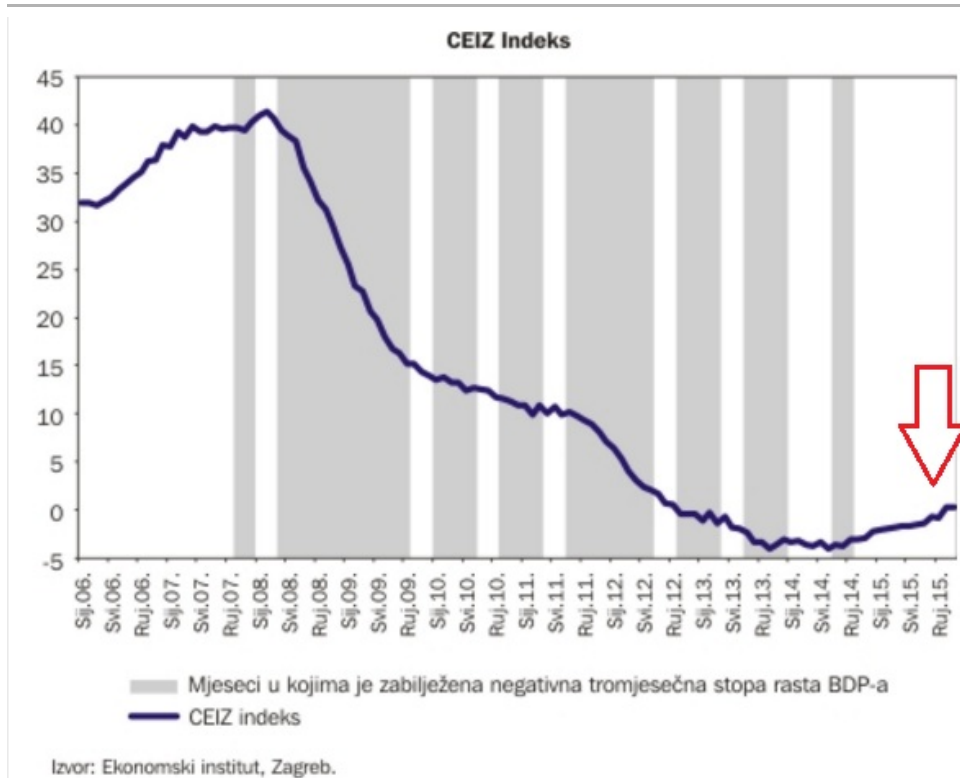
CEIZ indeks je mjesečni složeni indikator poslovnog ciklusa razvijen na Ekonomskom institutu Zagreb, a svrha mu je pružiti pravovremenu informaciju o trenutnom stanju poslovnoga ciklusa, zbog čega se vrijednost CEIZ indeksa mijenja istodobno s promjenama poslovnog ciklusa.

CEIZ je jednobrojčani pokazatelj poslovnog ciklusa koji sadrži informacije koje bi inače trebalo prikupljati analizom velikog broja različitih ekonomskih serija. Za razliku od vremenske serije tromjesečnog BDP-a, daje mjesečnu ocjenu stanja gospodarstva pružajući na taj način preciznije informacije o promjenama koje se

odvijaju tijekom kraćeg vremenskoga razdoblja. Dostupan je jedan do tri mjeseca prije objave podataka o tromjesečnom BDP-u, zbog čega nosioci ekonomskih politika i zainteresirana javnost mogu pravovremeno pratiti gospodarska kretanja, napominju iz EIZ-a.

Ekonomski institut, Zagreb : Gospodarstvo se oporavlja

Autor: M.R.

CEIZ indeks - mjesečni složeni indikator poslovnog ciklusa - u studenom 2015. zabilježio povećanje vrijednosti u iznosu od 0,08 indeksnih bodova u odnosu na listopad iste godine.

Još od lipnja prošle godine CEIZ indeks bilježi izražen trend rasta, a od tada pa do kraja studenog ove godine, vrijednost indeksa kumulativno je porasla za 4,4 indeksna boda.

"Budući da je od posljednjeg tromjesečja 2014. godine pa do trećeg tromjesečja ove godine, desezonirani BDP zabilježio pozitivne tromjesečne promjene, možemo potvrditi da kretanje i CEIZ indeksa i BDP-a upućuje na to da se gospodarstvo oporavlja", navode s Ekonomskog instituta, Zagreb.

Rast ubrzava

S obzirom na to da se isti uzorak s još nešto snažnijim intenzitetom nastavio i u prva dva mjeseca četvrtog tromjesečja, može se očekivati da će zadnje tromjesečje ove godine obilježiti pozitivna gospodarska kretanja koja su obilježila i prethodna četiri tromjesečja, pri čemu je izgledno da bi tromjesečna stopa rasta u zadnjem tromjesečju 2015. mogla biti veća nego što je to bila u trećem tromjesečju, prognozira Ekonomski institut.

Da podsjetimo, BDP Hrvatske porastao je u trećem kvartalu za 2,8 posto u odnosu na isto razdoblje prošle godine, te je to bio najveći rast gospodarstva od drugog tromjesečja 2008. godine, kada je gospodarstvo poraslo 2,9 posto.

Sezonski prilagođeni tromjesečni BDP u odnosu na prethodno razdoblje bilježi pozitivnu stopu promjene od 1,3 posto, a u odnosu na isto tromjesečje 2014. realno je veći za 2,7 posto.

PRITISAK PREDIZBORNIH OBEĆANJA

PRVI VELIKI TEST OREŠKOVIĆEVE VLADE Nema vremena za pripremu, deficit hitno treba smanjiti: Gdje i kako uštedjeti 4 milijarde kuna u 2016.?

Piše: Marina Klepo

Foto: CROPIX

Ako je suditi po dosadašnjem iskustvu, novi ministar financija najprije će provjeriti što su mu prethodnici ostavili "u ormaru", a onda će ustvrditi da je proračunski deficit veći nego što se mislilo.

Tako je to bilo kada su u Ministarstvo financija došli Mato Crkvenac, Ivan Šuker, Slavko Linić, a vjerojatno će biti i nakon odlaska Borisa Lalovca, to prije što je on bio sklon koristiti različite metodologije ne bi li pokazao da je smanjio deficit, dok su podaci Eurostata upućivali na to da je učinjen tek mali pomak ili da ga ni nema.

Potrebna prilagodba

Dok većina analitičara procjenjuje da će ukupni fiskalni deficit u 2015. godini biti oko pet posto BDP-a, ministar Lalovac vjeruje da će iznositi oko četiri posto. O tome koliki je doista bio, naravno, ovisit će i potreba njegova smanjivanja u ovoj godini.

Donošenje proračuna za 2016. godinu, smatra Danijel Nestić iz Ekonomskog instituta, "bit će pravi veliki test spremnosti i sposobnosti nove Vlade" jer ga treba donijeti odmah, na početku mandata.

- Neće biti vremena za uhadavanje, pripremu ili učenje, a pritisak će stvarati predizborna obećanja, koalicijski sporazum i Europska komisija, koja očekuje fiskalnu konsolidaciju, kao i strana tržišta, odnosno očekivanja rejting agencija - ističe Nestić, koji je ujedno član saborskog Povjerenstva za fiskalnu politiku.

U dogovoru s EK, cilj je bio da se deficit u 2016. godini smanji na 2,7 posto BDP-a, ali s obzirom na promjenu vlasti, moguće je da će još jednom omekšati zahtjeve prema Hrvatskoj i postaviti neki novi cilj. U svakom slučaju, potrebna prilagodba mogla bi se kretati u rasponu od četiri do sedam milijardi kuna. Koliko je ona izvediva i kakve karte čekaju novog ministra na stolu?

Kako upozorava jedan analitičar koji je o ovoj temi želio govoriti samo neformalno, izazov će mu podjednako biti smanjenje rashoda kao i osiguravanje da se prihodi slijevaju u proračun poželjnom dinamikom. Kada je riječ o smanjenju rashoda, kao potencijalna područja uštede gotovo se u pravilu navode plaće u javnom sektoru, mirovinski i zdravstveni sustav, subvencije, materijalni rashodi i javna nabava, kao i javna poduzeća. U kratkom roku, pak, smanjenje rashoda, smatraju mnogi, najjednostavnije je provesti kroz rezanje plaća javnim i državnim službenicima.

Manje zaposlenih

Pozivajući se na rezultate dubinske analize rashoda, Sanja Madžarević-Šujster iz Svjetske banke nedavno je na okruglom stolu Jutarnjeg lista ustvrdila da se "na raznim dodacima i bonusima na plaću mogu uštedjeti oko dvije milijarde kuna". Zakonski prijedlozi kojima se drugačije reguliraju prava i obveze zaposlenih u državnoj upravi i javnim službama već postoje, samo se moraju izglasati u Saboru i početi primjenjivati. Uz to, naravno, postoji i prostor za smanjivanje broja zaposlenih u javnoj upravi.

Je li realno očekivati takve poteze Vlade u trenutku kada se sindikati pozivaju na kolektivni ugovor koji im osigurava rast osnovice plaće od šest posto? Prema Nestićevu mišljenju, politika plaća u javnom sektoru dio je šire priče, one koja će se morati ispričati novim proračunom. Konačno, na razini državnog proračuna i izvanproračunskih fondova, plaće čine oko 20 posto rashoda. Međutim, on se ne slaže s tvrdnjom da su plaće stavka na kojoj je najlakše postići uštede ili jedina koja može dati brze učinke.

Potrebno iskustvo

- Puno je vjerojatnije da će nova Vlada, umjesto njihova smanjenja, dobar dio svog vremena i energije potrošiti u nastojanju da održi masu plaća u dosadašnjim okvirima, odnosno da spriječi njihov prekomjeren rast - smatra Nestić. Pritom podsjeća da potpisani kolektivni ugovori i sporazumi ne idu Vladi u prilog te da će biti potrebno "puno političkog i pregovaračkog iskustva da se pronađe rješenje koje će biti u skladu s ciljem fiskalne konsolidacije".

Ako klauzula o rastu osnovice od 6 posto nije već aktivirana s obzirom na sporne "decimale", to će vrlo vjerojatno biti nakon objave podatka o rastu BDP-a za četvrto tromjesečje. Želi li spriječiti udar na javne financije, nova Vlada mora što prije otvoriti to pitanje sa sindikatima. Svoj pregovarački potencijal, koji su javnosti predstavili u proteklih mjesec dana, Most i HDZ istinski će testirati tek za stolom s Vilimom Ribićem, šefom Matice hrvatskih sindikata, i drugim prekaljenim sindikalnim liderima.

Na njihovoj strani nije samo odredba kolektivnog ugovora o povećanju osnovice za šest posto nego i manje poznata priča o regresu i božićnici u javnim službama (obrazovanje, zdravstvo, socijalna skrb, kultura...) te o dodatku za "vjernost" od 4, 8 i 10 posto u državnim službama (državna uprava u užem smislu, ministarstva i uredi).

Kako objašnjava Nestić, ta su prava regulirana aktualnim kolektivnim ugovorima, a njihova uskrata bila je regulirana posebnim zakonima koji su vrijedili do 31. prosinca 2015. - Koliko mi je poznato, nisu donesene uredbe koje to dalje uskraćuju. Ako se ne donesu novi zakoni ili se ne dogovori drugačije, onda bi u proračunu za 2016. trebalo pronaći sredstva i za ta prava - kaže Nestić.

Postoji i jedna manje striktna odredba iz još jednog sporazuma, koja upućuje na obvezu otvaranja pregovora o uvećanju koeficijenta složenosti poslova za obračun plaća u državnim i javnim službama kada podaci pokažu pozitivan rast BDP-a u tri uzastopna tromjesečja i deficit državnog proračuna manji od tri posto. Iako sve te odredbe ne znače automatsku obvezu povećanja, Nestić ističe da sama situacija obveze pregovora o povećanju može biti neugodna za Vladu.

Neke uštede na plaćama mogu se postići smanjenjem broja zaposlenih, na primjer po osnovi takozvanog prirodnog odljeva, tj. odlazaka u mirovinu ili na druge poslove bez zapošljavanja zamjena ili zapošljavanjem po ključu "2 za 1" (dva odlaska, jedan dolazak), ali te su uštede teško veće od 50-ak milijuna godišnje.

Racionalnije poslovanje

Za sve ostalo, smatra Nestić, potrebno je vrijeme i prava reforma sustava plaća i sustava kolektivnog pregovaranja u javnom sektoru. Ako smanjivanje rashoda bude teško postići na masi plaća, barem u prvo vrijeme, morat će se tražiti drugdje. U proteklo vrijeme bilo je mnogo ideja o tome gdje rezati, a neke je, primjerice, iznio i Josip Budimir, ekonomski strateg HSLS-a i izgledni član Vlade.

Osim smanjenja mase plaća za oko dvije milijarde kuna, on je rekao da se za dvije milijarde kuna mogu smanjiti i troškovi zdravstva, prostor za uštedu od oko milijardu kuna vidi na izdacima za nezarađene (povlaštene) mirovine, a po 500 milijuna kuna moguće je uštedjeti, smatra, na materijalnim rashodima i subvencijama. Određeni doprinos sigurno može dati i racionalnije poslovanje javnih poduzeća koja također čine dio ukupne fiskalne slike zemlje.

Pad cijene nafte efektniji od mini porezne reforme

Hrvoje Jelavić/PIXSELL

Premda je prognozirati cijene slično gledanju u staklenu kuglu, zasad se kraj pada ne nazire, kaže Umićević.

Oporavak gospodarskog rasta u trećem kvartalu, koji je dio stručnjaka i iznenadio intenzitetom, dobrim dijelom može se zahvaliti optimizmu potrošača i osobnoj potrošnji.

Čak i više od poreznih rasterećenja dohotka, stručnjaci vjeruju da je upravo niska cijena nafte produbila novčanike i pogurala oporavak. "Maloprodajne cijene nafte pale su oko četvrtinu u posljednjih godinu dana, što je povećalo raspoloživi dohodak do dva posto, a zajedno s približnim rasterećenjem plaća dohodak je veći oko 3,5 posto", kaže Željko Lovrinčević iz Ekonomskog instituta. "Nafta i niži porez nedvojbeno su donijeli pozitivan efekt na rast stope BDP-a. U prosjeku energenti na BDP imaju efekt od 0,5 postotnih bodova", kaže.

Prosječno kućanstvo troši oko 5500 tisuća kuna godišnje na troškove prijevoza pa je godišnja ušteda po kućanstvu oko 600 kuna. Tome treba pridodati sekundarne ekonomske efekte poput jeftinijeg uvoza te pada troškova prijevoznika i logistike, ali i javnog sektora koji je velik potrošač naftnih derivata. Iako neki upozoravaju da niske cijene goriva ostavljaju rupu u proračunu, naši sugovornici ističu da se zaboravlja da snažnija potrošnja može kompenzirati manjak. "Pad cijena nafte i porezna rasterećenja plaća početkom godine u uvjetima znatnog rasta optimizma potrošača kumulativno su donijeli pozitivan efekt na rast osobne potrošnje, što se reflektiralo i na rast BDP-a", kaže Vedran Šošić iz HNB-a.

Pojedinačne učinke jeftinije nafte i viših plaća na potrošnju teško je rasplesiti, posebno stoga što su ovisili i o usporednom procesu smanjivanja pesimizma potrošača, kaže Šošić. Naftni konzultant Jasminko Umićević smatra da ćemo još pričekati da cijena nafte poraste. "Kako sada stoje stvari, trend pada cijena mogao bi se nastaviti u idućih pet do šest mjeseci. Premda je prognozirati razine cijena slično gledanju u staklenu kuglu, zasad se kraj pada ne nazire, posebice u okolnostima nastavka visoke proizvodnje", kaže. Zemlje OPEC-a najavile su da će nastaviti dosadašnjom proizvodnjom, a bitno ne pada ni proizvodnja u SAD-u iako je za tamošnje kompanije prosječni trošak barela oko 60 dolara.

Neke od američkih kompanija privremeno su zatvorile bušotine ne bi li izbjegle bankrot, a dio je izašao na burzu da osigura potrebni 'keš'. Američka proizvodnja udvostručila je u periodu od 2008. do 2014. tijekom kojih se potražnja tek blago povećala. U namjeri da zadrže tržišne pozicije naftu na tržište pumpaju i zaljevske zemlje kojima je tradicionalno trošak proizvodnje barela ispod deset dolara. Čak i uz postojeće razine cijena od 30-ak dolara, takva proizvodnja omogućuje marže i do 150 posto, ističe Umićević.

Nedavno je Goldman Sachs izašao s očekivanjem da bi nafta mogla dotaknuti dno na 20-ak dolara u uvjetima jačanja dolara, a neki analitičari otišli su i ispod toga. Da nam je ekonomija manje prošarana strukturnim slabostima, jeftina nafta mogla je donijeti rast i veći od 3,5 posto. "Suprotno uvriježenom mišljenju, okolnosti u 2015. Hrvatskoj su itekako išle na ruku: cijene nafte su iznimno niske, kao i cijene kapitala, a nemiri su pogodvali domaćem turizmu", zaključuje Lovrinčević.

KONTROVERZNI PRIJEDLOG

TOČKA PRIJEPORA U VLADAJUĆOJ KOALICIJI: LOVRINOVIĆ 'Ukinimo drugi mirovinski stup' OREŠKOVIĆ 'Ne, uložimo to u strateške projekte'

Autor: Frenki Laušić

EPH

Mandatar Tihomir Orešković nije se složio s prijedlogom Ivana Lovrinovića, ekonomskog stratega Mosta, koji je u HTV-ovoj emisiji "Otvoreno" u četvrtak rekao da bi se trebala provesti javna rasprava o ukidanju drugog mirovinskog stupa. Lovrinović je u svom istupu istaknuo kako bi dosadašnje uplate u drugi mirovinski stup trebalo "zamrznuti", odnosno ostale bi na privatnim računima građana, ali bi se buduće uplate, koje ukupno iznose oko 5,5 milijardi kuna godišnje, trebale uplaćivati u državni proračun, odnosno prvi mirovinski stup solidarnosti.

Orešković, pak, ima drugačije viđenje uloge mirovinskih fondova te je jučer ustvrdio kako bi ustvari mirovinski fondovi koji upravljaju novcem štediša trebali tu štednju plasirati u strateške investicijske projekte.

Dvije struje u Mostu

- Građani su investirali u taj drugi stup. Mislim da bi se taj drugi stup mogao iskoristiti vrlo pozitivno i konkurentno u smislu da te fondove iskoristimo za investiranje u neke strateške programe koji će danas sutra poboljšati rast bruto domaćeg proizvoda i da bi svi građani Hrvatske vidjeli pozitivne koristi od tih investicija. Ja bih više u taj smjer otišao - rekao je Orešković. Pokušali smo kontaktirati Ivana Lovrinovića i pitati ga kako komentira "odbijenicu" od mandataru, ali nam profesor nije odgovarao na pozive i poruke.

U odgovorima koje je HDZ poslao Mostu u sklopu cjelovitog ekonomskog programa, stranka Tomislava Karamarka je pristala na prijedlog Mosta da se o problemu drugog mirovinskog stupa i cijelog mirovinskog sustava provede javna rasprava. Stoga bi Lovrinović i Most mogli dodatno zaoštriti to pitanje i to će očigledno biti kamen spoticanja u vladajućoj koaliciji. Naime, u Mostu postoje dvije struje: jedna strana drži kako drugi mirovinski stup treba biti dobrovoljan, a druga da ga sasvim treba ukinuti te da njegovo mjesto treba zauzeti sadašnji treći dobrovoljni mirovinski stup.

'To nije reforma'

Danijel Nestić s Ekonomskog instituta u Zagrebu, stručnjak za mirovinski sustav, smatra da je riječ o lošem prijedlogu koji niti rješava fiskalne probleme, niti se radi o reformi.

- Upravo suprotno, to je destrukcija reforme (mirovinske) i izvor povećanja fiskalnih problema u budućnosti. Naime, u zamjenu za preuzimanje uplata iz drugog stupa u državni proračun, država obećava da će preuzeti isplatu cijele mirovine u budućnosti. U osnovi se radi o tome da se olakšava situacija sadašnjoj Vladi i sadašnjoj generaciji, ali se otežava situacija budućim vladama i budućim generacijama. Smanjuje se današnji deficit, ali se povećava budući deficit. To nije reforma. Jer, ne možete potezom pera, jednom zakonskom izmjenom, stvoriti 5,5 milijardi kuna - ističe Nestić te dodaje da čak ni preuzimanje svih tekućih uplata iz drugog u prvi mirovinski stup ne rješava problem proračunskog deficita, a još manje javnog duga.

Naime, tih 5,5 milijardi kuna iznose oko 1,5 posto BDP-a, a ako se za toliko umanjí deficit, on je još uvijek veći od tri posto.

Pravno nemoguće

- Financijska tržišta dobro znaju da se ne radi o pravoj reformi i zbog toga se neće povećati kreditni rejting, niti će se smanjiti kamate na javni dug. Vjerojatno je ideja zamrzavanja uplata u drugi stup u glavama predlagatelja samo prvi korak za potpunu destrukciju drugog stupa, odnosno za prebacivanje svih uštedjenih sredstva u fondovima u proračun, a to bi već omogućilo smanjivanje trenutnog javnog duga. Tu postoji problem jer su to privatna sredstva građana pa je cijela operacija pravno složeniija. No, radi se o istom problemu, ali puno većih razmjera. Država bi tada preuzela obvezu budućih isplata svih mirovina u cijelosti, a u situaciji nepovoljnih demografskih kretanja i pravila isplata iz prvog mirovinskog stupa to je siguran put u buduće fiskalne probleme i neodrživu situaciju koja će se moći riješiti samo smanjivanjem budućih mirovina. I to upravo u situaciji kad treba pronaći način da se one povećaju - naglašava Nestić.

TRGOVANJE UPLATAMA GRAĐANA

Ukidanje 2. stupa ugrozilo bi buduće mirovine, ceh bi plaćala i naša djeca

Autor: Ljubica Gatarić

Foto: Grgur Žučko/pixsell

Takva mjera ne bi smanjila kamate na javni dug ni popravila kreditni rejting

Hoće li se uštedevina iz drugog stupa koristiti za buduće mirovine, krpanje proračuna ili možda investicije, kako priželjkuje mandatar Orešković, vidjet će se uskoro! Tu je temu otvorio zastupnik Mosta i mogući potpredsjednik Vlade Ivan Lovrinović iznoseći stav da drugi stup treba ukinuti i novac usmjeriti u proračun! Time bi izbjegao rezanje plaća.

Uplatili 55 milijardi

– Bio bi to kukavički i antireformski potez. Kukavički jer pokazuje da se nema snage za ozbiljnije poteze u smjeru fiskalne konsolidacije, već se smanjivanje deficita želi postići alibi-mjerom koja doista može smanjiti tekući deficit za oko 5,5 milijardi kuna, ili oko 1,5% BDP-a, ali tu postoji trik jer ne može se ni iz čega stvoriti nešto. To bi bila antireformna mjera jer ona praktično znači zatiranje mirovinske reforme – prokomentirao je Danijel Nestić iz Ekonomskog instituta, autor niza studija o mirovinskom sustavu.

Drugi mirovinski stup raspolaže s 74 milijarde kuna, od čega je 55 milijardi kuna prikupljeno uplatama zaposlenih, a 20-ak milijardi zaradili su fondovi kroz ulaganja. Zarađena svota još je i veća ima li se na umu da je 6 milijardi kuna uplaćenih za vojsku i policiju prebačeno u proračun, a znatan novac isplaćen je i nasljednicima za umrle članove.

Dosad se nekoliko puta otvarala rasprava o ukidanju 2. stupa, u vrijeme bivše HDZ-ove vlade predlagali su to Damir Polančec i Ante Samodol, no nitko se nije usudio ukinuti ga. Ljudi taj novac doživljavaju kao

privatnu imovinu i ne žele da se koristi za krpanje proračuna i pokrivanje nesposobnosti političke elite da smanji javni dug.

Protivnici 2. stupa predstavljaju manjinu i u akademskoj zajednici, primjerice to uz Ivana Lovrinovića ili Ljubu Jurčića žestoko traži Gojko Bežovan s Pravnog fakulteta, pozivajući se na primjere Mađarske i Poljske. Slovačka je vlada četiri puta otvarala 2. stup i pozivala građane da ga napuste, ali nisu se financijski okoristili jer su u prvi stup prešli samo ljudi s malim plaćama. Većina hrvatskih građana u toj štednji vidi tračak nade za buduće mirovine, no Sindikat umirovljenika odmah bi ga prebacio u proračun da pojača primanja sadašnjih umirovljenika.

Lovrinovićevu najavu Nestić tumači kao trgovinu u kojoj država uzima novac uz obećanje da će preuzeti isplatu budućih mirovina.

– To je potez sličan klasičnom zaduživanju, ali se umjesto kod banka i investitora država zadužuje kod radnika, a taj će dug vraćati u ratama kroz isplatu mirovina u budućnosti. Da bi mogla isplatiti buduće mirovine, neke iduće generacije morat će osigurati dodani novac, plaćati veće poreze i doprinose ili smanjivati rashode. Ukratko, sadašnji deficit i nespremnost za sređivanje stanja u javnim financijama samo bi se prebacio na teret budućih generacija, današnjih mladih i djece. To ne djeluje hrabro i odgovorno – kaže Nestić.

HDZ je u kampanji, iz usta sadašnjeg predsjednika Sabora Željka Reintera, govorio suprotno od Lovrinovića, da stopu izdvajanja za drugi stup treba dizati na 10 posto kako bi se u budućnosti pojačale mirovine.

Projekcije Ekonomskog instituta pokazuju da sadašnji hrvatski mirovinski sustav u budućnosti neće imati problema s financijskom održivošću i to usprkos negativnim demografskim tendencijama. On ima problem s relativno niskim mirovinama.

Odgoda poteza

– Upravo se zato problemi ne smiju prebacivati u budućnost i dodatno opterećivati buduće generacije jer se rješavanjem fiskalnih problema danas otvara prostor za buduća povećanja mirovina.

Sadašnji mirovinski sustav otvara taj prostor u budućnosti. Ako se, međutim, buduće generacije dodatno optereće isplatama za sadašnju razinu mirovina na temelju zamrzavanja uplata u drugi stup, onda neće biti prostora za nikakvo povećanje mirovina u budućnosti – kaže Nestić.

Uvjeren je da se zamrzavanjem uplata u drugi stup ne bi riješili problem deficita i duga. Sadašnji je deficit oko 5% BDP-a, zamrzavanjem uplata on bi pao na oko 3,5%. Dakle još uvijek treba pro-

naći dodatne uštede. Takva mjera neće impresionirati financijska tržišta niti će popraviti kreditni rejting ili smanjiti kamate na hrvatski dug.

– Ova bi mjera mogla dovesti do samozavaravanja Vlade jer bi mogla smatrati da je napravila neko veliko postignuće tehničkim smanjivanjem deficita pa bi oslabjeli poticaji za stvarno djelovanje u smjeru fiskalne konsolidacije i reformi, što znači da bi se problemi samo prolongirali bez njihova rješavanja. Sve to govori da je riječ o izrazito lošoj ideji – zaključuje Nestić.

Iluzija zamrzavanja II. stupa: Put ka manjim mirovinama u budućnosti

Autor: Velimir Šonje

Rasprava o mirovinskom sustavu, koju su svojim prijedlozima potaknuli Drago Jakovčević i Ivan Lovrinović, fiskalna je iluzija – brkanje računovodstvenih kategorija i novčanog toka s ekonomskom i političkom suštinom problema, piše Velimir Šonje

Drago Jakovčević je drugi mirovinski stup nazvao prijevarom. Ivan Lovrinović predlaže obustavu uplata u obvezne mirovinske fondove i preusmjeravanje uplata (više od 5 mlrd HRK / god. = cca 1,5% BDP-a) u državni proračun. Orešković se protivi tome, i kaže: ne, sredstva se i dalje moraju ulagati, ali u naše strateške projekte.

Orešković nije tema ovoga teksta. Vratit ćemo mu se na kraju. Glavni je cilj pokazati da je rasprava o mirovinskom sustavu fiskalna iluzija – brkanje računovodstvenih kategorija i novčanog toka s ekonomskom i političkom suštinom problema.

Razlika između fiskalnog knjigovodstva i ekonomije

Razmislimo: ako oko 5 mlrd kuna godišnje, koliko iznosi zbir 5% naših bruto plaća, što se silom zakona svake godine uplati na individualne račune u obvezne mirovinske fondove, ne sjeda više tamo, nego u državni proračun, vlada će bilježiti manji deficit. Međutim, mi ćemo zbog toga imati manje mirovine iz drugog stupa u budućnosti. Jer, nove uplate neće više sjedati na naše mirovinske račune.

Ako bi manje buduće mirovine iz drugog stupa bile kompenzirane većim državnim mirovinama iz prvog stupa, onda bi operacija imala smisla. Međutim, to se neće dogoditi. Državni mirovinski sustav svake godine ima deficit oko 5% BDP-a. Zbog toga svaki dodatni priljev u I. stup može samo smanjiti njegov deficit (odnosno deficit državnog proračuna, jer državni mirovinski sustav je u proračunu). Ali, ne može povećati potencijal za isplatu državnih mirovina iz proračuna u budućnosti.

Drugim riječima, da je fiskalno knjigovodstvo ekonomski potpuno – da uzima u obzir i sadašnju vrijednost budućih deficita državnog mirovinskog sustava, vidjeli bi da smanjenje tekućeg deficita mirovinskog sustava u slučaju preusmjeravanja uplata u proračun uopće ne smanjuje fiskalni deficit, naprotiv.

Ali, to nije sve. Računovodstveno manji tekući deficit umjetno će stvoriti dojam da su nam državne financije u boljem stanju nego što smo mislili. Odjednom, ima se plus pet i nešto milijardi više nego ranije. Deficit opće države nije 15 nego bliže 9 milijardi. To je velika razlika koja kratkoročno može oslabiti pritisak da poboljšamo administraciju, smanjimo troškove i povećamo efikasnost funkcioniranja vlade. Stoga je svima koji bi u procesu sređivanja stanja u vladinom sektoru bili gubitnici, u interesu da se problem pospremi pod tepih na nekoliko godina i tako smanje poticaji za nužne promjene u vladinom sektoru.

Ovih dana vrlo popularni međunarodni kreditori također ne bi radili problem zbog preusmjeravanja uplata iz drugog mirovinskog stupa u proračun. Njih ne brine koliko će naše mirovine iznositi za 15 ili 20 godina, dulje da i ne govorimo. Njihova je vremenska perspektiva puno kraća. Ne prelazi nekoliko godina, dok ne utope ili naplate hrvatske državne obveznice po kakvoj-takvoj cijeni. Dakle, Jakovčević-Lovrinovićev recept s

fiktivnom i djelomičnom stabilizacijom državnih financija novcem namijenjenim II. stupu, u kratkom roku ide im na ruku, jer će vlada raspolagati s više (našeg) novca. Sjetimo se samo kako su u slučaju Grčke i ranije Italije pred nekoliko godina međunarodni „faktori“ podržavali povećanje poreza. Jer njihov je jedini cilj kratkoročno poboljšati vladin tijek novca.

Preraspodjela u vremenu

Podvuče li se crta, dobitnici od predložene operacije preusmjeravanja uplata iz drugog stupa u državni proračun bile bi interesne skupine oslonjene na državni proračun i međunarodni kreditori. Gubitnici bi bili budući umirovljenici. O toj velikoj (i većini laika nevidljivoj, fiskalnim iluzijama prekrivenoj) preraspodjeli u vremenu lijepo govori i Danijel Nestić.

Vremenska preraspodjela ima i važnu političku dimenziju koja se u raspravi o mirovinskoj reformi u pravilu ne spominje. Naime, obustava uplata na mirovinske račune pojačala bi ovisnost budućih umirovljenika o vladi odnosno državnim mirovinama iz takozvanog prvog stupa. Posljedica je zaoštavanje međugeneracijskog političkog konflikta u budućnosti. Uzroci leže u demografskim trendovima.

Prema projekcijama Eurostata, od 2011. do 2030. broj ljudi u radno aktivnoj dobi u Hrvatskoj smanjit će se za oko 350 tisuća. Broj onih u dobnj skupini 65 godina i starijih povećat će se za malo više od 200 tisuća. Usporedo će se mijenjati i glasačka moć. Umirovljeničke stranke (i umirovljenici unutar neumirovljeničkih stranaka) postat će još važniji politički faktor nego danas (iako su već veoma snažni). Njihov će interes u budućnosti biti da vlada poveća mirovine i stope doprinosa.

Taj interes može dovesti do toga da starije generacije za 10-15 godina politički pojedu svoju djecu. Pri tome treba zaboraviti međugeneracijski altruizam i svijest o dugom roku. Demografski trendovi i političke reakcije na njih (rast doprinosa) vjerojatno će pojačati motive za ekonomsku emigraciju. Stoga je mirovinsko zbrinjavanje putem individualne štednje bitan faktor društvene kohezije u odnosu među generacijama.

Na to bismo mogli zaboraviti kada bi neka kombinacija svijesti o vezama između mirovinskog sustava i političke budućnosti, štednih navika i međugeneracijske solidarnosti unutar obitelji mogla sama od sebe riješiti problem. Ljudi bi se sami brinuli da im ostane dovoljno imovine za starost. Međutim, naša povijest, tradicija, financijska znanja, financijska pismenost i stupanj razvoja, pa i trenutni standard naših umirovljenika, ne jamče da će ljudi dovoljno štedjeti za starost.

Individualna sloboda i odgovornost (i druga ideološka pitanja)

Treće, i najvažnije: da su zagovornicima preusmjeravanja uplata natrag u proračun prije svega na umu interesi budućih umirovljenika, onda se ne bi založili za vraćanje uplata u visini 5% bruto plaća u proračun. Ljudima bi ostavili taj novac i rekli: sami odlučite što ćete s njime. Bilo bi to isto kao da se mirovinski doprinos smanji za pet postotnih bodova. Tako bi ostala i neka rezerva za povećanje stope mirovinskog doprinosa u budućnosti, kada se demografski odnosi među generacijama pogoršaju.

Međutim, zagovornici preusmjeravanja sredstava iz II. u I. stup ne žele trenutno povećati individualnu slobodu ekonomskog odlučivanja. Njihov je cilj da vlada sada uzme sav budući novac od ljudi, veže ih uz sebe, učini što ovisnijima o državi odnosno politici koja (navodno) može bolje skrbiti o njihovim budućim interesima od njih samih.

Problem kvalitete skrbnika o financijama u starosti dijelom je praktično, a dijelom ideološko pitanje. Još tri takva pitanja vezana su uz mirovinski sustav: (1) pitanje pravednosti i raspodjele, (2) pitanje neoliberalnog modela i (3) pitanje pogodovanja financijskom sektoru.

Ponekad se može čuti da reformirani mirovinski sustav nije pravedan; navodno dovodi do prevelikih nejednakosti. Nejednakosti mirovina manje su u prvom, nego u drugom mirovinskom stupu; u drugome postoji uža korelacija između primanja za radnoga vijeka i mirovina. Međutim, to ne znači da se zagovornici mirovinske reforme zalažu za povećanje nejednakosti ili da su prema njoj indiferentni. Većina zagovornika reforme samo smatra da koncept mirovinske reforme ne treba miješati s pitanjem nejednakosti. Ako društvo vidi problem u nejednakostima, one se mogu pokušati riješiti kroz porezni sustav ili drugim instrumentima u razdoblju akumulacije imovine ili prigodom isplate mirovinske rente, bez obzira na karakteristike mirovinskoga sustava.

Često se može čuti i da je model obvezne mirovinske štednje neoliberalni koncept koji je nametnula Svjetska banka. Međutim, naše aktualno rješenje nema nikakve veze s neoliberalizmom. (Neo)liberalizmu su najbliži anglosaksonski (napose australski) mirovinski sustavi u kojima se državna mirovina svodi na linearni životni minimum, a za sve drugo čovjek se u toku života mora sam pobrinuti. Model s prisilnom štednjom u drugom mirovinskom stupu zapravo je kombinacija tržišnog rješenja (upravitelji plasiraju sredstva na financijskom tržištu) i državnog paternalizma kroz prisilnu štednju. To je najbliže srednjoeuropskom ordoliberalnom modelu, a ne libertarijanizmu.

Sustav treba unaprijediti

Često se čuje i da je model poput aktualnog drugog stupa smišljen radi pogodovanja financijskim institucijama koje upravljaju mirovinskom štednjom i za to ubiru (pre)debele naknade. Na pitanje odnosa troška sustava i kvalitete upravljanja upozorio sam u raspravi prije dvije godine, a na njega je u međuvremenu i regulator pokušao dati odgovor.

Ta rasprava je i dalje otvorena. Jer, da odnos prinosa i rizika u portfeljima obveznih mirovinskih fondova nije prijeporan, nitko ne bi brinuo zbog naknada za upravljanje (smatrale bi se zaslužanima). Međutim, prinos velikim dijelom proizlazi iz isplata kamata na domaće državne obveznice kojih je u portfeljima potkraj 2015. bilo više od 70%. Stoga je pitanje adekvatnosti troškova upravljanja naspram odnosa očekivanog prinosa i rizika portfelja otvoreno, pogotovo ako se uzme u obzir da je koncentracija ulaganja u državne obveznice ostvarena u zemlji koja je u međuvremenu izgubila investicijski rejting.

Vrtnja najvećeg dijela sredstava natrag u financiranje vlade sa sub-investicijskim rejtingom duboko je problematična ulagačka strategija. Mogla bi se postaviti i teza da je vladin oslonac na domaće tržište, gdje su obvezni mirovinski fondovi bili ključni igrači, olabavio pritisak na fiskalnu konsolidaciju. Takvu se strategiju ulaganja ne može pravdati niti regulacijom koja je dugo propisivala minimalne (umjesto maksimalne) izloženosti riziku države. Zbog toga su u sustavu upravljanja uistinu potrebne promjene, iako su hrvatske državne obveznice osiguranicima do sada donijele solidne zarade. To nas vraća na izjavu mandataru Oreškovića s početka teksta.

U ovom trenutku ne znamo što su to „naši“ strateški projekti u koje bi se trebao ulagati novac osiguranika, koje spominje mandatar; bi li oni uvećali ili umanjili imovinu budućih umirovljenika? Sumnja u tom pogledu ostaje. U svakom slučaju, raspravu o mirovinskom sustavu treba vratiti natrag u korito. To znači da odgovornu raspravu treba voditi imajući na umu interes budućih, a ne sadašnjih umirovljenika i poreznih obveznika, i uzimajući pri tome u obzir sve trenutne i naknadne ekonomske učinke. Tek iz te perspektive koncept mirovinske reforme dobiva svoj smisao. Jer, reforma doprinosi realnijem iskazu fiskalnog deficita i kroz to stvara poticaje za trajnu fiskalnu konsolidaciju. Ublažava buduće međugeneracijske probleme. Otvara šansu za povećanje adekvatnosti mirovina u budućnosti. Oslobađa sredstva za ulaganja, što znači gospodarski rast i posredno olakšanje demografskog problema. Profesionalizacijom upravljanja otvara šansu i za bolje upravljanje rizicima kroz, primjerice, međunarodnu diversifikaciju portfelja.

Realizacija spomenutih potencijala mirovinske reforme zavisi o brojnim faktorima. O regulaciji, makroekonomskoj situaciji, svjetskim trendovima, prigodama koje se nude na tržištu, troškovima i vještinama menadžera, razvidnosti poslovanja, pritisku i kontroli osiguranika i regulatora, konkurenciji među upraviteljima. Za razliku od samog koncepta reforme, koji po mojem sudu nije upitan, u domeni faktora koji utječu na kvalitetu upravljanja sredstvima postoji prostor za unaprjeđenje sustava.

Za Vladine projekte spremno 15 mlrd. kuna mirovinaca

Autor: Jadranka Dozan

Mirovinski fondovi bi već u prvoj godini udjel državnih obveznica mogli svesti sa 70 na 50 posto.

Za Ivana Lovrinovića, Mostovu ekonomsku uzdanicu i profesora na zagrebačkom Ekonomskom fakultetu, problem rastućeg javnog duga i visokoga deficita rješiv je gotovo k'o od šale. Njegove ideje o 10 milijardi kuna ušteda bez rezanja plaća svode se više-manje na formulu pet plus pet milijardi proračunskih ušteda.

Osim što na pet milijardi kuna procjenjuje moguće smanjenje troškova kamata provedbom njegovih ideja vezanih uz monetarne reforme, još toliko bi se dalo "uštedjeti" na izdvajanjima za drugi mirovinski stup. Pritom zamrzavanje, čini se, vidi samo kao prvu fazu koja bi zapravo vodila demontaži mirovinske reforme, odnosno drugog stupa. Komentari većine ekonomskih stručnjaka uglavnom su na tragu sintagme o nepodnošljivoj lakoći rješavanja gorućih problema javnih financija. Politika je u proteklih sedam godina ne jednom načinjala temu drugog stupa, ali se i povlačila jer su kritike i računice vezane uz tranzicijske troškove i benefite više upućivale na potrebu poboljšanja, a ne odustajanja od mirovinske reforme.

"Niti se time rješavaju fiskalni problemi niti se radi o reformi. Upravo suprotno, to je destrukcija reforme i izvor povećanja fiskalnih problema u budućnosti", komentirao je Lovrinovićev istup Danijel Nestić s Ekonomskog instituta, kojemu su pitanja mirovinskog sustava jedna od specijalnosti. Za Lovrinovića je, međutim, s obzirom na njegova očekivanja i apetite vezane uz izvršne funkcije znakovitije to što se ni mandatar Tihomir Orešković ne slaže s njegovim ekonomskim idejama. Prema njemu, te fondove samo treba bolje iskoristiti za investiranje u neke strateške programe koji će sutra poboljšati rast bruto domaćeg proizvoda i u konačnici će "svi građani vidjeti pozitivne koristi od tih investicija". Drugim riječima, Orešković očito računa da bi mirovinski fondovi već u kratkom roku milijarde kuna imovine mogli umjesto u državne dužničke papire skrenuti u equity, odnosno u vlasnička ulaganja u projekte nove Vlade.

To ne podrazumijeva samo novac koji im se slijeva po tekućim uplatama doprinosa. Mirovinski bi fondovi bez problema mogli udjel državnih obveznica svesti sa 70 na 50 posto. Dakle, 15-ak milijardi kuna moglo bi se relativno brzo skrenuti u vlasnička ulaganja. Ali za to im se moraju ponuditi projekti, neslužbeno govori jedan od predstavnika fondova. Za to čak, kaže, nisu nužne ni posebne regulatorne prilagodbe. Primjerice, i prema postojećoj regulativi vezanoj uz ulagačka ograničenja fondovi mogu uložiti do 15 posto imovine fonda u infrastrukturne projekte. Niz energetskih i infrastrukturnih projekata o kojima se u nas već duže govori svakako su i potencijalno zanimljivi mirovinskim fondovima.

Od participiranja u Plominu C do novih hidroelektrana. Uostalom, prilikom najave javne ponude dionica Hrvatske elektroprivrede, kao i projekta monetizacije javnog duga vezanog uz autoceste (najprije u opciji koncesije, a potom IPO-a koji se pojavio kao alternativni plan) upravo se na mirovinske fondove računalo kao na neke od glavnih investitora. Međutim, gotovo svi ključni projekti koje je najavljivala, pa i započela prošla Vlada (ali ne samo ona) su negdje usput pali u vodu ili barem stavljeni na led. Što se tiče autocesta, model bi se moguće mogao modificirati na način koji bi lakše dobio potrebnu javnu podršku. Bi li to značilo djelomičnu privatizaciju HAC ONC-a, bez vlasničke participacije stranih članica konzorcija koji su lani bili u igri (a njihova percepcija rizika Hrvatske i s tim povezani zahtijevani povrati na uloženo su zacijelo viši nego što je to slučaj s domaćim mirovincima) zasad je prerano govoriti.

No, sigurno je da je za njihov jači ulagački angažman u nedužničke oblike imovine, a time i doprinos smanjenju javnog duga ključno pitanje ponude privatizacijskih i/li investicijskih projekata. Ako oni postoje, pitanje strukture imovine u smislu raspoloživog ulagačkog potencijala je više tehničke naravi. U slučaju većih, odnosno financijski zahtjevnijih projekata najmanja bi prepreka bila riješiti pitanje načina plaćanja, odnosno hoće li to biti 'keš' ili možda državne obveznice iz portfelja fonda. U oba slučaja rezultat bi bilo smanjenje javnog duga za odgovarajući iznos.

S tim u vezi valja imati na umu i mogućnost da se neki ulagački projekti tempiraju s obzirom na dospijeca domaćih obveznica koje u pravilu velikim dijelom drže upravo mirovinski fondovi. Akteri domaćeg tržišta kapitala, pak, vide prostora i za regulatorno poticanje povećanja udjela equityja. Drže, primjerice, da za ulaganje u državne obveznice koje se vode kao imovina koja se drži do dospijeca društvima za upravljanje fondovima uopće ne bi trebalo plaćati naknadu za upravljanje.

A dio ih smatra da nije bilo razloga ni da visinu tih naknada ministar Mirando Mrić za iduće tri godine ostavi na istoj razini (0,45%). No, to je u odnosu na pitanja koja su trenutno na stolu sekundarnog značenja. Problemi mirovinske reforme su mnogo složeniji od takve vrste kritika, a pogotovo od rješenja koja zagovara profesor Lovrinović. Sve u svemu, ni mirovinska reforma ne može uspjeti ako zemlja gospodarski i demografski kolabira, smatra Željko Lovrinčević s Ekonomskog instituta. To znači da nije problem u konceptu mirovinske reforme već u sposobnosti uspješne tranzicije u tržišnu ekonomiju. Time se dosad baš ne možemo pohvaliti, ali ponajmanje rješenja treba tražiti u prebacivanju problema budućim naraštajima.

EKONOMSKI ANTIBARBARUS

RATKO BOŠKOVIĆ Njemačka je ostavila Mediteran bez novca

Autor: Ratko Bošković

Zemlje eurozone u krizi nisu imale centralne banke koje bi im poslužile kao 'kupac posljednjeg utočišta'. Nisu mogle ni posegnuti za devalvacijom - koristile su tuđu valutu

Europska unija ni osmu godinu nakon izbijanja velike krize ne uspijeva do kraja shvatiti što joj se i zašto dogodilo. Što je još gore, ne nalazi izlaza iz katastrofalne nezaposlenosti (triput veće nego u SAD-u), prezađženosti i privatnog i javnog sektora, golemog udjela nenaplativih kredita (dvaput većeg nego u SAD-u), mizernih stopa rasta (upola nižih od američkih). I, kako se sada čini, osuđena je još godinama trpjeti stanje koje rađa ekstremističke i nacionalističke stavove i pokrete.

A da bi stvorila bar neko uporište za razgovor o ekonomskom ozdravljenju, da bi izvukla pouke i stvorila konsenzus o tome što treba poduzeti za rješavanje svojih drastičnih problema, eurozona najprije treba doći do konsenzusa o tome što je u njoj do 2008. pošlo krivim putem. Shvatili su to u briselskom Centru za izučavanje europske politike (CEPS), angažirali vodeće europske i svjetske ekonomiste i potkraj prošle godine objavili izvanredno važno i zanimljivo izvješće pod naslovom "Rebooting the Eurozone: 1. korak - usuglašavanje priče o krizi".

Potpisano je 16 ekonomista, creme de la creme, među kojima su hrvatskoj javnosti najpoznatiji donedavni MMF-ov chief economist Olivier Blanchard, Paul de Grauwe s Londonske škole ekonomije, "Bocconi boys" Giavazzi i Tabellini te Daniel Gros, direktor CEPS-a. No, "konsenzus" je poduprlo i više desetaka akademičara sa svih svjetskih sveučilišta, desetak ekonomista iz europskog privatnog sektora te, do sada, 20 ekonomista iz javnih think-tankova, iz Hrvatske Dubravko Radošević iz Ekonomskog instituta Zagreb. Pa što je taj globalni ekonomski gremij zaključio, što je prouzročilo najnoviju europsku ekonomsku krizu?

Najprije ono što je nije prouzročilo: europska kriza nije nastala zbog prezađženosti europskih država. Ali, jest evoluirala u krizu prezađženosti država. Osim Grčke, niti jedna zemlja koju je kasnije trebalo spašavati nije do krize imala visoki omjer javnog duga prema BDP-u. Dvije zemlje koje su imale veliki javni dug, Belgija i Italija, nisu završile u programu "trojkine" sanacije, a iz bankrota je trebalo izvlačiti dvije zemlje, Irsku i Španjolsku, koje su do 2007. imale javni dug od samo 40 posto BDP-a. Ako prezađženost nije, što onda jest gurnulo Europu u ambis iz kojega ne vidi izlaza?

"U epicentru svake krize je rasprskavanje ekonomskih balona", podsjeća CEPS. Ekonomisti bi rekli: naglo vraćanje stvari u ravnotežu, a "neravnoteža je u slučaju eurozone bila krajnje neoriginalna: pretjerano privatno i državno zaduživanje u inozemstvu, odnosno, prevelik priljev kapitala iz 'zemalja jezgre' (Njemačke, Francuske, Austrije, Belgije i Nizozemske) u 'zemlje periferije' Irsku, Portugal, Španjolsku i Grčku". Možemo dodati: i Hrvatsku.

U jednom trenutku taj priljev kapitala na periferiju eurozone naglo je stao i tim zemljama kao da je naglo izvučen tepih ispod nogu. Zato CEPS-ova dijagnoza europske krize glasi (eng.) "sudden stop kriza" ili kriza zbog naglog prestanka dotoka novca iz inozemstva.

Prve su posljedice na periferiji, kao što smo i mi u Hrvatskoj to bolno iskusili, bile rasprskavanje mjehura cijena dionica i nekretnina, a zatim i panično "rezanje" potrošnje građana i poduzeća. Uslijedilo je sve ono dobro nam poznato, a u klasičnoj ekonomskoj literaturi opisuje se kao dužničko-deflacijska depresija.

O brzini priljeva novca rječito govore podaci: u zadnjem kvartalu 1999. Španjolska se kod "jezgre" zadužila za 94 milijarde eura, a u zadnjem kvartalu 2009. za 613 milijardi, ili 554 posto više. Irska se zadužila 481 posto, a Portugal 320 posto više. Hrvatski inozemni dug skočio je sa 10,2 na 45,2 milijarde eura.

Kao okidač krize i signal za gotovo trenutno panično zaustavljanje tako masovnog kreditiranja periferije iz jezgre poslužilo je priznanje Grčke u listopadu 2009. da joj je proračunski deficit šokantnih 12,5 posto, ili dvostruko veći nego što je tvrdila do tada. Europskim financijskim genijima naglo je tada sinulo da grčke obveznice, unatoč zajedničkoj valuti, ipak nisu jednako malo rizične kao i njemačke pa su opet počeli od Grčke tražiti prinose veće od sedam posto, iznad granice koja znači bankrot. Panika i nepovjerenje proširili su se na Irsku, Portugal, Španjolsku, Italiju...

Tu valja primijetiti da kriza koja je eruptirala u eurozoni 2010. nije bila nastavak ni posljedica velike globalne recesije iz 2008. Velika recesija se, kako to pokazuju krivulje prinosa na državne obveznice, 2009. i u Europi već bila stišala, a novu krizu Europa je već ranije proizvela sama, autonomno, svojom vlastitom bezumnom novčanom politikom. No, zašto je ta nova kriza potrajala sve do danas? I oko toga su vodeći svjetski ekonomisti postigli konsenzus.

Zemlje eurozone koje su zapale u probleme zbog naglog rasta tržišne cijene njihova zaduživanja nisu imale centralne banke koje bi im poslužile kao "kupac posljednjeg utočišta". Nisu mogle ni posegnuti za klasičnim rješenjem devalvacijom - jer su koristile tuđu valutu.

Incestuozne veze banaka i država pojačale su i proširile krizu. Dominacija bankovnog financiranja prenijela je krizu u gospodarstvo. Rigidnost tržišta radne snage i robe pretvorila je obnovu konkurentnosti u puzajući i bolan proces. Spiralu poniranja prekinuo je tek predsjednik ECB-a Mario Draghi riječima da će "učiniti sve što je u njegovoj moći".

Opisujući zbivanja u eurozoni, premda je ne spominje, CEPS kao da je opisao i događanja u Hrvatskoj. A kad je tako, onda i pouke za eurozonu vrijede i za nas. Stari Latini bi rekli, čuvaj se Europljana i kad ti kredite donose.

ŽELJKO LOVRINČEVIĆ:

'Mirovinci guraju ideju o zamjeni državnih obveznica za dionice'

Autor: Nikola Sućec

Foto: Pixsell Robert Anic / Robert Anic

Mandatar nove Vlade Tihomir Orešković ima ideju kako će smanjiti javni dug i ubrzati privatizaciju uz pomoć obveznih mirovinskih fondova koji upravljaju mirovinskom štednjom u drugom stupu, piše Večernji list, pozivajući se na neslužbene izvore. Javni dug je pitanje svih pitanja za novog mandata, zbog čega smo upitali ekonomskog analitičara Željka Lovrinčevića što misli o ideji zamjene obveznica za dionice

Model se navodno bazira na takozvanom swapu, tj. zamjeni državnih obveznica za drugu državnu imovinu, uglavnom dionice državnih tvrtki.

Nejasno je tko je predložio takvu ideju, no ekonomski analitičar Željko Lovrinčević misli da je ona potekla od mirovinskih fondova. 'Ideja o swapu i ulaganju u investicijske projekte dolazi od mirovinskih fondova. Oni žele promijeniti strukturu svoje bilance i smanjiti izloženost državnim obveznicama jer imaju preko 70 posto imovine u državnim obveznicama, a to nema nijedna zemlja', rekao je Lovrinčević za tportal.

Napominje kako mirovinska reforma ne može uspjeti ako ne zadovoljava dva osnovna preduvjeta: održivu demografiju, tj. da se omjer umirovljenika i broja aktivno zaposlenih ne pogoršava, te uspješno gospodarstvo.

'Ta dva čimbenika u Hrvatskoj su problem. Hrvatska se mora strateški odrediti: ako želi brzo uvođenje eura, mora hitno smanjiti razinu javnog duga, bilo privatizacijama, bilo swapovima. To ima i negativne učinke na tržište kapitala, ali ima smisla ako želite brzo uvesti euro i smanjiti veliku premiju rizika na kunu', rekao je.

Održavati sadašnje stanje mirovinskog sustava bez uvođenja eura nije razumno jer visoke kamate pojeduu sve uštede u proračunu, smatra Lovrinčević.

'Postoji puno prostora za poboljšanje mirovinskog sustava. Fondovi mogu biti troškovno učinkovitiji, može se i jačati konkurencija među njima. Može se jačati i utjecaj članova fonda na odlučivanje fondova. U inozemstvu se recimo svakih pet godina raspisuje licenca za upravljanje fondovima, javljaju se ponuditelji koji nude manje troškove upravljanja i drugačiju strukturu fondova', dodaje.

Lovrinčević podsjeća kako su se stvari radikalno promijenile od osnutka mirovinskih fondova do danas: demografija se urušila, nitko nije očekivao da će mirovinci u portfelju imati 70 posto državnih obveznica i razine javnog duga su daleko veće. Hrvatska je k tome izgubila investicijski rejting, zbog čega je o mirovinskom sustavu potrebno aktivno razgovarati, uz uvažavanje argumenta.

'Postoje argumenti za održavanje postojećeg stanja, ali isto tako postoje dovoljno jaki argumenti za promjene. Situacija uopće nije tako benigna i jednostavna', rekao je.

Zaključuje kako politika, ako ne može napraviti rezove na rashodovnoj strani proračuna, razmišlja o novcu koji se slijeva u drugi mirovinski stup. Konačno otvara i pitanje raspolaganja novcem u drugom stupu:

'Ako na svojem računu imate 100.000 kuna, zašto vam se ne bi ponudila opcija da povučete dio novca uz diskont. Moglo bi se primjerice propisati da se maksimalno može povući 50.000 kuna uz diskont. Tako bi i građani počeli percipirati novac u drugom stupu kao svoj novac', zaključio je.

ANALITIČARI PODSJEĆAJU MANDATARA I NA SVIJET RADA

Lovrinčević: Bio bi red da Orešković čuje i mišljenje građana, oni su ti na koje se politika vlade odražava

Autor: Gabrijela Galić

U Vladi treba postojati snaga da se odvagne što je u interesu građana u odnosu na interes finansijskog sektora, upozorava Željko Lovrinčević

Poruke koje je finansijski sektor, odnosno točnije glavni ekonomist UniCredita, uputio mandataru Tihomiru Oreškoviću nisu neočekivane niti predstavljaju nešto čega ne bi trebao biti svjestan svaki ozbiljan političar u zemlji. Činjenica je da je monetarna i tečajna politika vođena u zemlji u godinama iza nas održala stabilnost sustava, jednako kao što je činjenica da se borba za obuzdavanje javnog duga, koji u osnovi proizlazi iz proračunskog deficita, treba nastaviti. I Tomislav Karamarko, predsjednik HDZ-a, u ponedjeljak je ponovio kako se mora smanjiti golemi proračunski deficit.

»Hladan tuš«

»Vjerovnicima je apsolutno u interesu da smanjimo deficit koji je ogroman. Moramo smanjiti proračunski deficit koji je ogroman ove godine, a bitno je i da se kreće u taj proces«, rekao je Karamarko upitan kako nakon sastanka mandataru Tihomira Oreškovića s bankarima i finansijsašima u austrijskom Kitzbühelu gleda na poruke vjerovnika o potrebi smanjenja javnog duga, uz zaštitu aktualne monetarne politike. Pritom, predsjednik HDZ-a nije želio komentirati jesu li poruke finansijskog sektora svojevrsan »hladan tuš« za Most, odakle su dolazili zahtjevi za promjenom monetarne politike.

Što se tiče smanjenja deficita iz kojeg proizlazi i javni dug, Karamarko je kazao da i mandatar Orešković u razgovorima s kandidatima za ministre inzistira upravo na uštedama i smanjenju rashodovne strane proračuna. Da je javni dug problem Hrvatske, nitko ne dvojiti. No, Krešimir Sever, predsjednik Nezavisnih hrvatskih sindikata, ističe kako se to treba izvesti bez rezova u javnom sektoru.

– Izvori se trebaju tražiti drugdje, jer rezanja u javnom sektoru štete i privatnom sektoru – veli Sever. Podsjeća on i kako se moguće uštede u javnom sektoru, moguća otpuštanja programiraju u vrijeme kada tu radnu snagu može prihvatiti privatni sektor.

I Sever i ekonomski analitičar Željko Lovrinčević podjećaju kako su poruke koje je finansijski sektor uputio mandataru očekivane.

Ne na štetu rada

– Treba imati na umu da je finansijski sektor, lobi finansijskog sektora jak te da u Vladi treba postojati snaga, moć da se odvagne što je u interesu građana u odnosu na interes finansijskog sektora – veli Lovrinčević. Dodaje kako je javni dug »poznati hrvatski problem« te da on nije nastao sam od sebe, već je posljedica deficita.

Deficit proračuna je ključ svega i ne bi trebalo slijediti koncept prethodne vlade da se on rješava na prihodovnoj strani, treba ga rješavati i na rashodovnoj – veli Lovrinčević. Ponavlja kako su lobistički interesi legitimni, ali i da mandatar treba razgovarati i s predstavnicima drugih interesnih skupina, odnosno sa »svijetom rada i socijalnih prilika s kojim je najmanje upoznat«.

– Kada se našao s poslodavcima, financijašima, bio bi red da čuje što imaju reći građani – veli Lovrinčević, podsjećajući kako su građani ti na koje se politika vlade odražava. Stoga valja razgovarati sa sindikatima. Oni, potvrđuje Sever, očekuju da će vrlo brzo nakon formiranja Vlade razgovarati s Oreškovićem, a u tom razgovoru bi mu trebali dati do znanja kako smanjenje javnog duga, smanjenje deficita ne može prolaziti na štetu rada. No, s obzirom na najave kako će se rezati na rashodovnoj strani, ta želja sindikata teško će se ostvariti.

ANALITIČARI PODSJEĆAJU MANDATARA I NA SVIJET RADA

Švaljek: Tri mirovinska stupa ne smiju se dovoditi u pitanje

Autor: Gabrijela Galić

Sandra Švaljek s Ekonomskog instituta u Zagrebu, supotpisnica peticije protiv ukidanja II. mirovinskog stupa s još 11 uglednih ekonomista u emisiji Hrvatska uživo izjavila je kako je već mirovinska reforma provedena 1998. i 2002. godine - jedna od rijetkih uspješnih strukturnih reformi u Hrvatskoj. Kazala je kako ima prostora za poboljšanja, ali da temelj te reforme, tri mirovinska stupa - ne bi trebalo dovoditi u pitanje.

'Reforma je provedena s ciljem da se stvori i individualna odgovornost prema mirovinskoj štednji i danas s pravom uplate u II. stup doživljavamo kao vlastitu štednju za poboljšanje vlastog statusa u budućnosti, jer nam zbog nepovoljnog omjera zaposlenih i umirovljenika sredstva iz I. stupa neće biti dostatna', kazala je Švaljek. Smatra da nam mirovinska štednja mora ostati 'neokrnjena', te da kroz uplate u II. stup ostvarimo i odgovarajući prinos. 'Ako bi država mogla poduzimati korake koji bi mogli osigurati takav prinos, nema zapreka da se takva sredstva ulože u neke strateške projekte kako je najavio mandatar Orešković', kazala je. 'Lovrinović je detektirao problem prekomjernog deficita, ali se taj problem ne smije rješavati zadiranjem u II. stup mirovinskog osiguranja nego smanjenjem državne potrošnje za 4,5 milijardi kuna. Zadiranjem u II. mirovinski stup, kratkoročno bi se riješio problem, ali dugoročno bi se stvorio puno veći problem', poručila je Švaljek.

Protiv zamrzavanja uplata u drugi stup pokrenuta i peticija koju potpisuju ekonomisti i pravnici - dr. sc. Martina Dalić, dr. sc. Sandra Švaljek, prof. dr. sc. Maja Vehovec, prof. dr. sc. Željko Potočnjak, mr. sc. Vuk Vuković, dr. sc. Predrag Bejaković, dr. sc. Andrea Mervar, dr. sc. Nevenka Čučković, dr. sc. Maruška Vizek, mr. sc. Marina Kesner Škreb, mr. sc. Velimir Šonje i doc. dr. sc. Ivana Vukorepa.

Prijedloge Ivana Lovrinovića za vođenje ekonomske politike, ali i smanjivanje proračunskog deficita smatraju, kažu, potpuno nedjelotvornima i, štoviše, iznimno štetnima za pretežiti dio hrvatskih građana. U

tom se pogledu posebno ističu prijedlozi vezani za zamrzavanje uplata u drugi mirovinski stup i njihovo preusmjeravanje u državni proračun. Mi, dolje potpisani, iskazujemo javno protivljenje ovakvu prijedlogu prof. dr. Ivana Lovrinovića, stoji u njihovom pismu.

Neki od razloga koje navode su:

- "Zaustavljanje uplata u drugi stup i usmjeravanje toga novca u proračun je kratkoročna knjigovodstvena operacija koja bi samo prividno stabilizirala proračun".
- "Rješenje koje trenutačno snižavanje deficita vidi kroz zamrzavanje uplata u drugi stup je samo privid zato jer ukupni deficit proračuna ostaje nepromijenjen".
- "Kako zamrzavanje uplata u drugi stup ne može osigurati stvarno snižavanje deficita, onda se na taj način ne može osigurati ni trajno snižavanje potrebe za zaduživanjem države".
- "Ovdje se samo radi o prebacivanju problema u ne tako daleku budućnost, a koji će tada zbog nepovoljne demografske slike biti još teži i još veći. Hrvatskoj trebaju iskrene reforme, a ne zamagljivanje stvarnosti knjigovodstvenim operacijama."
- "Zamrzavanje uplata u drugi stup i usmjeravanje budućih umirovljenika na proračun će voditi daljnjem poskupljenju cijene rada jer će nužno dovesti do potrebe za povećanjem doprinosa za mirovinsko osiguranje. Pogubni socijalni učinak takvih prijedloga znači povećanje poreznog pritiska na mlade generacije koje zbog toga ne mogu ostvariti pravo na rad i roditeljstvo te su u krajnjem slučaju prisiljene na iseljenje. Ponovno upravo suprotan rezultat od onoga koji je Hrvatskoj stvarno potreban!".
- "Drugi se mirovinski stup može unaprijediti u pogledu smanjenja njegovih troškova i poboljšanja odnosa strukture ulaganja i rizika."
- "'Rješenja' koja iznosi prof. dr. Lovrinović znače napuštanje koncepcije mirovinske reforme. Ali, ona također znače i jos jedan primjer narušavanja povjerenja u Hrvatsku kao pravnu državu te rad i štednju kao načine rješavanja gospodarskih problema u kojima se nalazimo."

Na kraju postavljaju pitanje: Je li napuštanje i onih rijetkih reformi koje su u kakvom takvom obliku uspjele preživjeti do danas u stvari taj 'reformski' put za bogatiju i uspješniju Hrvatsku o kojem se na političko-retoričkoj razini tako često i rado govori? Odgovor na ovo pitanje moraju napokon jasno i nedvosmisleno dati politički prvaci Mosta i HDZ-a, gospodin Petrov i gospodin Karamarko. Ali, isto tako odgovor mora dati i gospodin Orešković čijoj se vladi ovakvi prijedlozi stavljaju u zadatak.

EKONOMSKA POLITIKA

Prste dalje od drugog stupa! To je naš novac

Autor: Maruška Vizek

Fotografija: Boris Kovačev / EPH

Što fiskalna situacija u zemlji bude teža, to će pritisci na zamrzavanje ili čak potpuno ukidanje drugog mirovinskog stupa biti sve veći. Riječ je o politici koja je daleko od tržišne i u suštini nedemokratska

Nakon što je na početku pregovora o formiranju Vlade postalo pomodno što češće u javnim istupima političara upotrijebiti riječ reforma, vjerujem da su tek rijetki mogli naslutiti da ćemo mjesec dana kasnije pod tim pojmom podrazumijevati reformu koja cilja na ukidanje prethodnih reformi. A baš to se događa u zadnjih nekoliko dana, otkako je dr.sc. Ivan Lovrinović, član Mosta i u trenutku pisanja ovog teksta kandidat ili za ministra ili za potpredsjednika Vlade, u javnost pustio svoj prijedlog o zamrzavanju drugog stupa i vraćanje tih uplata kao doprinosa u prvi stup međugeneracijske solidarnosti.

Kozmetička rješenja

Lovrinović nije prvi kojem je ova ideja pala na pamet, a nažalost sasvim sigurno neće biti ni zadnji. Podsjetimo samo da se za vrijeme Vlade Ive Sanadera također razmatralo zamrzavanje, pa čak i ukidanje drugog stupa. Zavodljivost ove ideje proizlazi iz ljubavi naših političara za brzopotezna i kozmetička rješenja. Naime, pedesetak milijardi kuna koje smo kroz drugi stup od početka reforme uspjeli uštedjeti silno bi olakšalo život izvršnoj vlasti suočenoj s predimenzioniranim javnim rashodima i galopirajućim javnim dugom. Budući da Državnom proračunu svake godine nedostaje oko 18 milijardi kuna za isplate mirovina iz prvog stupa, političarima bi odgovaralo već i zamrzavanje drugog stupa i preusmjeravanje u proračun 5 do 6 milijardi kuna godišnje koje se prikupe od uplata u taj stup. Nije pri tome važno kako će zamrzavanje ili ukidanje drugog stupa utjecati na održivost mirovinskog sustava i cijenu koju će za takve kratkovidne poteze platiti buduće generacije, važno je čini se samo zatvoriti rupu u proračunu pod bilo koju cijenu. Drugim riječima, za očekivati je da što fiskalna situacija u zemlji bude teža, to će pritisci na zamrzavanje ili čak potpuno ukidanje drugog stupa biti sve veći.

Dva stupa mirovinske reforme

Da se ranije već spomenuta hit riječ reforma doista doživljava ozbiljno, onda bi reforma mirovinskog sustava temeljila na dva stupa. I to ne na stupu međugeneracijske solidarnosti i stupu kapitalizirane štednje jer je u dugom roku manje važno za kakav dizajn stupova se odlučite ako ekonomija koja bi trebala puniti te stupove ne funkcionira. Reforma mirovinskog sustava bi se stoga trebala zasnivati na stupu povećanja potencijalnog ekonomskog rasta i stupu demografske obnove. Krenimo od drugog stupa ozbiljne mirovinske reforme. Prema projekciji Ujedinjenih naroda objavljenoj u publikaciji „World Population Prospect“, Hrvatska spada među 10 demografski najugroženijih zemalja svijeta te bi do 2050. godine mogla spasti s 4,24 na 3,55 milijun stanovnika. Ako se ništa ne poduzme, do 2100. godine broj stanovnika će se smanjiti za daljnjih 939 tisuća stanovnika.

Hrvatska bi dakle na kraju ovog stoljeća trebala brojem stanovnika nalikovati današnjoj Sloveniji, koja je u našoj zemlji često predmet pošalica baš zato što je i geografski i populacijski mala. Za osamdesetak godina ovakve šale nam više neće biti smiješne jer ćemo na vlastitoj koži osjetiti što gubitak 1,63 milijuna stanovnika znači za iznos mirovine budućih umirovljenika.

Demografska obnova

Nije pri tome jedini problem što neće imati tko raditi kako bi se stup međugeneracijske solidarnosti punio u dovoljnoj mjeri da bi se osigurale pristojne mirovine. Problem je i što smanjenje stanovništva nepovoljno utječe na ekonomski rast. Što je manje stanovnika u zemlji, manja je potražnja za proizvodima i uslugama, što u konačnici smanjuje proizvodnju i nacionalno bogatstvo. Manje stanovnika podrazumijeva i manju akumulaciju štednje, bez štednje nema financiranja novih investicija, a bez novih investicija nema ekonomskog rasta. Dakle, smanjenje stanovništva podrazumijeva ne samo manje mirovine, nego i dugoročno slabiji ekonomski rast pa čak i ekonomsku kontrakciju. U takvim uvjetima, ne možemo očekivati ni održivi mirovinski sustav, niti mirovine koje nam mogu zagarantirati minimum kvalitete u trećoj životnoj dobi.

Potencijalni rast

Drugi stup ozbiljne mirovinske reforme podrazumijeva povećanje stope rasta potencijalnog BDP-a. Budući da Hrvatska ekonomski divergira i od prosječnog dohotka kojeg ostvaruju zemlje članice Unije, ali i od prosječnog dohotka novih zemalja članica Unije koje su na početku tranzicije bile uglavnom ekonomski nerazvijenije od nas, očito je da je naša sposobnost za ekonomski rast utrnula. A kada ona utrne, ne možemo očekivati ni rast potražnje za radnom snagom, niti veće plaće, što onda za sobom povlači i da ne možemo očekivati dovoljni priljev sredstava iz kojih bi se financirale mirovine budućih umirovljenika. Dakle, ako ekonomija nije u stanju osigurati zdravi prirodni prirast stanovništva i dinamičnu stopu rasta BDP-a, postat će manje važno kako smo dizajnirali mirovinski sustav jer će oba stupa biti prazna, a vi ćete ad hoc stupove prekrajajući samo prelijevati iz šupljeg u prazno, najčešće zbog ostvarivanja kratkoročne koristi na štetu budućih generacija.

Dakle, ako naši političari doista žele reformirati mirovinski sustav, neka se uhvate u koštac sa stvarnim uzrocima niskih mirovina u Hrvatskoj, umjesto da se bave njihovim manifestacijama. Drugim riječima, neka se posvete osmišljavanju poticajnih uvjeta u kojima će građani ove zemlje biti motivirani na roditeljstvo, a poduzetnici na investicije i zapošljavanje. Pri tome neka odmah izmijene sustav naknada za upravljanje mirovinskih fondova jer nakon što mirovinci naplate ulaznu naknadu, naknadu za upravljanje, izlaznu naknadu i troškove banke skrbnika, teško je ne steći dojam da mi zaposleni zarađujemo za mirovinske fondove, umjesto da bude obrnuto. Bilo kakve druge „reforme“ su opasna i vrlo destabilizirajuća demagogija s isključivo jednim ciljem: kako što lakše dočekati kraj političkog mandata ne birajući pri tome ni cijenu, niti žrtve.

Švaljek i Lovrinčević o II. stupu: Pro et contra

Autor: banka.hr

Željko Lovrinčević kaže da postoje argumenti za održavanje postojećeg stanja, ali isto tako postoje dovoljno jaki argumenti za promjene. Švaljek je decidirano protiv zadiranja u II. mirovinski stup, ali se slaže kako ima dovoljno prostora za poboljšanje mirovinskog sustava

Mandatar nove Vlade Tihomir Orešković ima ideju kako će smanjiti javni dug i ubrzati privatizaciju uz pomoć obveznih mirovinskih fondova koji upravljaju mirovinskom štednjom u drugom stupu, piše Večernji list, pozivajući se na neslužbene izvore. Model se navodno bazira na takozvanom swapu, tj. zamjeni državnih obveznica za drugu državnu imovinu, uglavnom dionice državnih tvrtki.

Željko Lovrinčević s Ekonomskog instituta, Zagreb, izjavio je za tportal kako ideja o swapu i ulaganju u investicijske projekte dolazi od mirovinskih fondova.

"Oni žele promijeniti strukturu svoje bilance i smanjiti izloženost državnim obveznicama jer imaju preko 70 posto imovine u državnim obveznicama, a to nema nijedna zemlja", rekao je Lovrinčević za tportal.

Napominje kako mirovinska reforma ne može uspjeti ako ne zadovoljava dva osnovna preduvjeta: održivu demografiju, tj. da se omjer umirovljenika i broja aktivno zaposlenih ne pogoršava, te uspješno gospodarstvo.

"Ta dva čimbenika u Hrvatskoj su problem. Hrvatska se mora strateški odrediti: ako želi brzo uvođenje eura, mora hitno smanjiti razinu javnog duga, bilo privatizacijama, bilo swapovima. To ima i negativne učinke na tržište kapitala, ali ima smisla ako želite brzo uvesti euro i smanjiti veliku premiju rizika na kunu", rekao je.

Održavati sadašnje stanje mirovinskog sustava bez uvođenja eura nije razumno jer visoke kamate pojeduu sve uštede u proračunu, smatra Lovrinčević.

Prijedlozi za poboljšanje sustava

"Postoji puno prostora za poboljšanje mirovinskog sustava. Fondovi mogu biti troškovno učinkovitiji, može se i jačati konkurencija među njima. Može se jačati i utjecaj članova fonda na odlučivanje fondova. U inozemstvu se recimo svakih pet godina raspisuje licenca za upravljanje fondovima, javljaju se ponuditelji koji nude manje troškove upravljanja i drugačiju strukturu fondova", dodaje.

Lovrinčević kaže da postoje argumenti za održavanje postojećeg stanja, ali isto tako postoje dovoljno jaki argumenti za promjene. "Situacija uopće nije tako benigna i jednostavna", rekao je i dodao kako politika, ako ne može napraviti rezove na rashodovnoj strani proračuna, razmišlja o novcu koji se slijeva u drugi mirovinski stup. Lovrinčević je otvorio i pitanje raspolaganja novcem u drugom stupu:

"Ako na svojem računu imate 100.000 kuna, zašto vam se ne bi ponudila opcija da povučete dio novca uz diskont. Moglo bi se primjerice propisati da se maksimalno može povući 50.000 kuna uz diskont. Tako bi i građani počeli percipirati novac u drugom stupu kao svoj novac", predložio je Lovrinčević u razgovor za tportal.

Sandra Švaljek s Ekonomskog instituta, Zagreb supotpisnica peticije protiv ukidanja II. mirovinskog stupa, u emisiji Hrvatska uživo izjavila je kako je već mirovinska reforma provedena 1998. i 2002. godine – jedna od rijetkih uspješnih strukturnih reformi u Hrvatskoj.

Švaljek: Temelj reforme ne dovoditi u pitanje

Kazala je kako ima prostora za poboljšanja, ali da temelj te reforme, tri mirovinska stupa – ne bi trebalo dovoditi u pitanje.

"Reforma je provedena s ciljem da se stvori i individualna odgovornost prema mirovinskoj štednji i s pravom uplate u II. stup doživljavamo kao vlastitu štednju za poboljšanje vlastog statusa u budućnosti. Zbog nepovoljnog omjera zaposlenih i umirovljenika sredstva iz I. stupa neće biti dostatna", kazala je Švaljek.

Smatra da nam mirovinska štednja mora ostati 'neokrnjena', te da kroz uplate u II. stup ostvarimo i odgovarajući prinos.

"Ako bi država mogla poduzimati korake koji bi mogli osigurati takav prinos, nema zapreka da se takva sredstva ulože u neke strateške projekte kako je najavio mandatar Orešković", kazala je Švaljek.

Švaljek je naglasila da se problem prekomjernog deficita ne smije rješavati zadiranjem u II. stup mirovinskog osiguranja, nego smanjenjem državne potrošnje za 4,5 milijardi kuna.

"Zadiranjem u II. mirovinski stup kratkoročno bi se riješio problem, ali dugoročno bi se stvorio puno veći problem", poručila je Švaljek, prenosi PoslovniPlus.

PETICIJA PROTIV ZAMRZAVANJA DRUGOG STUPA

Hrvatskoj su potrebne iskrene reforme, a ne zamagljivanje stvarnosti

Autor: D.Pav.

Foto: Grgo Jelavić/PIXSELL

Dvanaest ekonomskih stručnjaka pokrenulo je peticiju protiv prijedloga člana Mosta Ivana Lovrinovića o zamrzavanju uplata u drugi mirovinski stup i njihovu preusmjeravanju u državni proračun. Pokretači peticije, među kojima su Martina Dalić, Sandra Švaljek, Maruška Vizek, Velimir Šonje i drugi, smatraju Lovrinovićeve prijedloge vođenja ekonomske politike nedjelotvornim i iznimno štetnim za veći dio hrvatskih građana.

“Zaustavljanje uplata u drugi stup i usmjeravanje toga novca u proračun kratkoročna je knjigovodstvena operacija koja bi samo prividno stabilizirala proračun. Takva bi operacija, međutim, stvorila nove obveze za proračun u budućnosti - obveze koje se odnose na isplatu većih mirovina iz državnog proračuna svim budućim umirovljenicima”, ističe se u peticiji. Autori peticije naglašavaju kako stvarnog i trajnog snižavanja deficita tim prijedlogom nema.

Smatraju kako se Lovrinovićevim prijedlogom o zamrzavanju uplata u drugi stup stvara kratkotrajna iluzija da proračun raspolaže s više novca nego što je to stvarno. “Predlaganje ovakvih ideja istovremeno jer i stvaranje privida da potreba za reformama javnog sektora baš i nije tako urgentna jer postoji rješenje koje će bezbolno i bez velikih napora ukloniti deficit i dug s dnevnog reda. Rješenje kojeg se začudo do sada nitko nije sjetio! Međutim, takvo ‘čarobno’ rješenje ne postoji, već se ovdje samo radi o prebacivanju problema u ne tako daleku budućnost, a koji će tada zbog nepovoljne demografske slike biti još veći”, stoji u peticiji. Njezini autori ističu kako Hrvatskoj trebaju iskrene reforme, a ne zamagljivanje stvarnosti knjigovodstvenim operacijama.

“Zamrzavanje uplata u drugi stup i usmjeravanje budućih umirovljenika na proračun voditi daljnjem poskupljenju rada jer će nužno dovesti do potrebe za povećanjem doprinosa za mirovinsko osiguranje.

Pogubni socijalni učinak takvih prijedloga znači povećanje poreznog pritiska na mlade generacije koje zbog toga ne mogu ostvariti pravo na rad i roditeljstvo te su u krajnjem slučaju prisiljene na iseljenje", ističu ekonomisti. Zaključuju kako su "rješenja" koja iznosi Lovrinović još jedan primjer narušavanja povjerenja u Hrvatsku kao pravnu državu te rad i štednju kao načine rješavanja gospodarskih problema.

ANALITIČARI PODSJEĆAJU MANDATARA I NA SVIJET RADA

Orešković će mu biti gromobran od političkih apetita

Autor: Jadranka Dozan

Foto: Luka Stanzl/PIXSELL

U procjenjivanju fiskalne prilagodbe potrebne u 2016. treba računati na nekoliko već izgubljenih mjeseci.

Dok se za nekoliko ministarstava još u utorak i srijedu nije jasno iskristaliziralo ime budućeg ministra, u slučaju Ministarstva financija kao posve izgledan izbor već početkom tjedna isplivao je 39-godišnji Zdravko Marić. Za njega će to zapravo biti povratak u Katančićevu, gdje je proveo šest godina, najprije u ulozi pomoćnika ministra, a potom državnog tajnika. Sustav i procese, dakle, poznaje, ali ovaj put pred njim je veća odgovornost da prvi put kao "broj jedan" upravlja tim sustavom s tisućama zaposlenih.

Budući da se problem neodrživog rasta javnog duga i potreba kreiranja fiskalno održivog državnog proračuna (i to prilično žurno) uglavnom smatraju prioritetnim zadaćama nove Vlade, mnogi će reći kako je važno da na čelo Ministarstva financija dolazi netko tko je "plug-in", odnosno može bez zagrijavanja i uhodavanja krenuti s poslom. Istodobno, ima li odlike lidera tek će morati dokazati. Dobro je poznato da su ministri financija u nas prečesto bili u poziciji primanja želja i pozdrava iz drugih resora i saborske većine, pri čemu su premijeri u pravilu bili mnogo senzibilniji na čisto političke ciljeve (i podilaženje biračima) negoli na ekonomiju i održivost javnih financija.

Zato danas i imamo situaciju s deficitima i javnim dugom takvu kakvu imamo. Ima li se na umu struktura saborske većine, koja barem prema dosadašnjem tijeku raznih vrsta usuglašavanja Mosta i HDZ-ove koalicije upućuje na tegobno i usporeno funkcioniranje Vlade, ni Marić neće biti pošteđen stalnih naleta prevelikih apetita. "Koliko-toliko olakotno za njega moglo bi biti to što je ovaj put i neposredni mu šef, predsjednik Vlade, ipak u prvom redu financijaš sličnoga pogleda na glavne ekonomske probleme i rješenja", kaže iskusni politekonomist. Naravno, dodaje, u praksi bi moglo ispasti da će Marić u Tihomiru Oreškoviću imati neku vrstu gromobrana u sukobima s utjecajnim eksponentima saborske većine koji i dalje misle da postoje laka i bezbolna rješenja za nagomilane fiskalne i probleme konkurentnosti.

Uza sve, osim što je Most pokazao da je sklon polaganom pristupu i "autorizaciji" svih mogućih pitanja, u izlistavanju kandidata za ministre povelik je broj imena koja ne poznaju sustave koje bi trebali preuzeti niti su u tijeku s projektima koji bi se što prije morali operacionalizirati. To će sigurno utjecati i na učinkovitost pojedinih poteza o kojima je poželjno brzo donošenje odluka. Tu je situaciju jedan sindikalni čelnik HEP-a svojedobno slikovito karikirao tako što je za novoimenovanog predsjednika uprave rekao da će mu "trebati 6 mjeseci da nauči hodati HEP-om, a da ga ne ubije struja". Sve u svemu, i u procjenjivanju potrebne fiskalne prilagodbe koju bi trebalo ostvariti već ove godine treba računati na to da će se u startu izgubiti nekoliko mjeseci.

Predsjednik HDZ-a ovih je dana rekao kako je plan nove Vlade da se raskorak proračunskih prihoda i rashoda ove godine smanji za oko 4,5 milijarde kuna, odnosno oko 1,5 posto BDP-a. Izvedivo? S obzirom da je već veljača na pragu i da za neke mjere tek treba osigurati zakonska uporišta (što znači još nekoliko mjeseci bez efektiranja mjera) to se čini dosta ambicioznim. Barem u pogledu najava i preporuka da bi ovaj put smanjenje deficita u većoj mjeri trebalo počivati na rashodnoj strani proračuna. O tome u kojem bi smjeru trebao ići fiskalno odgovoran proračun proteklih se mjeseci raspredalo na raznim razinama, a jučer je to bila i tema na ekonomskom vijeću predsjednice Kolinde Grabar Kitarović.

Da bi se razina javnog duga mjerena udjelom u BDP-u zadržala na lanjskoj razini, potrebna bi bila prilagodba od šest do osam milijardi kuna. Koliko će biti izvedivo ostaje vidjeti, ali na tom je skupu istaknuto kako je glede fokusa dovoljno vidjeti na kojim rashodima najviše odskakemo od usporedivih članica EU. S rashodima opće države na razini većoj od 46% BDP-a jasno je da je potrebno rezanje, a najveća su nam odstupanja na stavkama plaća, materijalnih troškova i subvencija.

Potonje su na oko 1,8%, što je daleko iznad prosjeka usporedivih članica. Kolikim će se pokazati deficit opće države za 2015. (prema ESA2010 metodologiji) zasad se još ne zna, ali procjene su da će službeno biti oko 4,5 posto BDP-a. međutim, Željko Lovrinčević s Ekonomskog instituta ističe kako će stvarni deficit koji će u nasljeđe dobiti novi ministar financija biti znatno veći. Uz ukupno oko 5 milijardi obveza sustava zdravstva, službeni podaci o javnom dugu i deficitu nisu obuhvatili ni oko 1,7 mlrd. raznih drugih obveza po ministarstvima. Sve to bez rizika sudske tužbe u "slučaju franak", zaključuje Lovrinčević. Vođenje Ministarstva financija ponajmanje izgleda kao nagrada.

Šterc: Hrvatska ima godišnji demografski minus od čak 11.000 ljudi!

Autor: H

Profesor zagrebačkog Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Stjepan Šterc upozorava kako je Hrvatska prema demografskim pokazateljima među najgorim zemljama na svijetu, s godišnjim demografskim minusom od 11.000 ljudi

Profesor zagrebačkog Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Stjepan Šterc upozorava kako je Hrvatska prema demografskim pokazateljima među najgorim zemljama na svijetu, s godišnjim demografskim minusom od 11.000 ljudi što bi uskoro moglo narasti na 15.000. On se zalaže za privlačenje povratka iseljenika.

"Neće nas izvući domicilno stanovništvo, moramo se spojiti s našim iseljeništvom. Može i iseljenišтво iz drugih država, ali to se onda treba raditi planski", rekao je Šterc.

Smatra da od aktualnih migracijskih tokova Hrvatska ne može imati koristi, jer se radi o ogromnoj masi ljudi koja se kreće neplanski.

Političari po njegovim riječima moraju shvatiti da je ulaganje u demografsku obnovu ulaganje u budućnost i gospodarstvo. Razmišlja li se o demografskoj obnovi, ne bi se smjelo dogoditi da žene nakon porodijskog ne dočeka radno mjesto, da nema mjesta u vrtićima i slično", kaže Šterc.

Savjetnik u uredu guvernera Hrvatske narodne banke Ante Žigman ističe pak da se Hrvatska, želi li voditi bolju pronatalitetnu politiku, mora ugledati na najrazvijenije zemlje sjevera Europe gdje, uz ostalo, vrtići rade najmanje do sedam navečer i gdje su do viših razreda osnovne škole produženi dnevni boravci.

"Trebalo se raditi na tome da roditelji ne moraju razmišljati hoće li moći skrbiti za djecu", kaže Žigman. Ujedno, upozorava da će uz aktualnu demografsku sliku do 2030. nestati radno stanovništvo veličine Zagrebačke županije dok će istovremeno u generaciju iznad 65 godina ući 200.000 novih ljudi, što je sadašnji broj stanovnika kompletne Istre.

Savjetnik na Ekonomskom fakultetu Danijel Nestić smatra pak da Hrvatskoj ne ide u prilog loš omjer broja umirovljenika i zaposlenih, a ukazuje i na nelogičnost prema kojoj od 1,2 milijuna umirovljenika njih samo 527.000 uživa punu starosnu mirovinu. Ne sumnja kako će se buduće generacije morati mnogo duže zadržavati na tržištu rada.

Pored glavne teme, dio okruglog stola bio je posvećen mirovinskim fondovima, odnosno mirovinskim stupovima. Svi su se složili kako bi ukidanje drugog mirovinskog stupa bilo ravno katastrofi. Predsjednik Uprave Erste društva za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima Petar Vlaić objasnio je kalkulaciju prema kojoj se vidi koliko budućim umirovljenicima znači drugi stup.

"Recimo da je čovjek zaposlen na današnji dan, da će raditi 40 godina s prosječnom bruto plaćom od 7.800 kuna. On će kroz radni vijek izdvajati 15 posto za prvi mirovinski stup i tri puta manje, pet posto, za drugi. Nakon 40 godina, mirovina iz prvog stupa iznositi će mu 2.700, a iz prvog 2.300 kuna", rekao je Vlaić.

DEMOGRAFIJA I GOSPODARSTVO

Ne ukidanju II. stupa, da hitnim reformama

Autor: Lidija Kiseljak

Foto: Igor Kralj/PIXSELL

Savjetnik guvernera HNB-a Ante Žigman kaže da će prema nekim procjenama do 2030. nestati radno sposobnog stanovništva veličine Zagrebačke županije

Problem demografije u društvu nije povezan samo s odljevom ljudi iz zemlje i slabijim rađanjem djece, koje će se spriječiti isključivo novčanim poticajem, nego je to problem koji se mora povezati i s cijelom gospodarskom slikom pa zato moramo imati rastuću ekonomiju, više radno aktivnog stanovništva, stabilan mirovinski sustav, bolju brigu za djecu...

Loše mirovine

Neki su to od zaključaka okruglog stola 'Demografija i utjecaj na gospodarski rast, mirovinski sustav i tržište kapitala' održanog na Zagrebačkoj burzi. Savjetnik guvernera HNB-a Ante Žigman kaže da će prema nekim procjenama do 2030. nestati radno sposobnog stanovništva veličine Zagrebačke županije, a umirovljenika, odnosno onih starijih od 65 godina, bi će veličine Istarske županije:

– Zato moramo promijeniti način života, a to ne treba bazirati na poticajnim mjerama, nego povećati broj radno sposobnog stanovništva, produljiti radno vrijeme vrtića, boravka u školi. Žigman je naglasio i važnost zadržavanja postojeće mirovinske reforme, odnosno izbacivanja ideje o ukidanju drugog stupa.

Predsjednik udruženja mirovinskih fondova Petar Vlaić iz Erste plavog, nadovezujući se na potrebno postojanje drugog stupa, iznio je računicu prema kojoj bi osoba koja se danas zaposli i prima prosječnu plaću nakon 40 godina iz I. stupa dobila 2700 kuna mirovine, a iz drugog, uz realni prinos fonda od tri posto, 2300 kuna. Treba dodati da se u prvi stup izdvaja 15 posto, a u drugi svega 5% plaće.

Danijel Nestić s Ekonomskog instituta malo je pesimističan oko te računice jer već sada umirovljenik dobiva mirovinu od svega 55% plaće, po čemu smo treći najlošiji u Europi, a predviđanja su da će taj postotak pasti na 40 posto.

Konkretna mjera

Ali i Nestić tvrdi da ne treba dirati drugi stup, nego raditi na mjerama koje će smanjiti stopu izdvajanja iz proračuna za mirovine i to kroz, primjerice, smanjenje ovisnosti umirovljenika o zaposlenima, povećanje broja radnika u starijoj dobi, odnosno rješenje apsurdna da imamo više umirovljenika nego starijih od 65 godina.

Sandra Švaljek: Pozdravljam preporuke IFO instituta

Autor: HRT

U mreži Prvog tema je bila ocjena mjera koje je najavio premijer Tihomir Orešković, a komentirali su ih ekonomistica Sandra Švaljek, Mladen Novosel iz SSSH i Milan Račić, ekonomist i nesuđeni ministar gospodarstva.

Na samom početku Sandra Švaljek odbila je komentirati navode o tome da joj je Most u jednome trenutku ponudio premijersko mjesto, rekavši da ova država ima mnogo važnijih tema za raspravu, a glavna bi zasigurno trebala biti gospodarstvo. Za Tihomira Oreškovića izjavila je da trezveno sagledava situaciju, a i ministar financija Zdravko Marić na samome početku mandata odašilje dobre signale. Primarno je zaustaviti rast deficita i javnog duga, naglasila je. Slaže se s idejom premijera Oreškovića da se proda dio državne imovine koja nije u funkciji, a najavu ministra Marića da se fiskalni deficit neće smanjivati s prihodovne strane označila je kao jaku poruku. Porez na nekretnine pozdravlja ako će se time smanjiti porez na rad. Preporuke IFO instituta ocijenila je kao razumne, trezvene, izbalansirane i utemeljene. Mjere koje je institut predložio, poput postupne deprecijacije kune i provođenja strukturnih reformi, nazvala je nužnima iako će očitito biti bolne. Pozvala je da se od sada pri zapošljavanju traže osobe s posebnim sposobnostima, a ne s posebnim vezama.

Milan Račić pozitivno gleda na početak nove Vlade, a najvećeg jamca za njezin uspjeh vidi u Tihomiru Oreškoviću. Narod je spreman na promjene i zbog toga treba iskoristiti ovaj trenutak, naglasio je. Trenutačno ga zabrinjava jedino krhkost sporazumne saborske većine.

Mladen Novosel komentirao je pismo zabrinutosti koje je upućeno Vladi nakon konstituirajuće sjednice Hrvatskog sabora zbog stalnog vraćanja na ideološke teme unatoč tomu što je država u teškome gospodarskom stanju. O premijeru misli sve najbolje, no dvoji koliko samostalnost ima u donošenju odluka. Najveću zamjerku u preporukama IFO instituta pronalazi u ideji uvođenja privremenih poslova. Milan Račić replicirao mu je rekavši da je budućnost fleksibilna.

MIŠLJENJE ZNALACA

Stručnjaci: Zamrzavanje II. stupa bilo bi katastrofalna nepravda

Autor: Gabrijela Galić

Foto: Jurica Galoić/PIXSELL

Osobna štednja koja leži u fondovima jedina je sigurnost za mlade generacije, upozorili su ljudi koji su uveli mirovinsku reformu

Još se nije stišala bura koju je izazvao profesor Ivan Lovrinović iz Mosta iznijevši ideju da uplate u drugi mirovinski stup treba preusmjeriti u proračun. Stručnjaci koje je za okrugli stol okupio znanstvenik Instituta za javne financije Predrag Bejaković složno su poručili: krpanje proračuna s 5,5 milijardi kuna od mirovinske štednje bilo bi katastrofalna nepravda prema mladim generacijama kojima je jedina šansa za sigurnost u starosti upravo ta štednja koja je zakonom proglašena osobnom imovinom.

– Analizom mirovinskog sustava vidljivo je da 60 posto umirovljenika dobiva mirovine više od uplata doprinosa što je apsurd. Tu je nepravdu kreirala država. Mirovinska reforma smanjila je deficit mirovinskog sustava za 1 posto BDP-a i to je dokaz da je bila neophodna – poručio je Željko Potočnjak, profesor na Pravnom fakultetu u Zagrebu i jedan od autora mirovinske reforme provedene krajem 90-ih godina.

I. stup i do tri puta skuplji

Deficit mirovinskog sustava kreće se oko 17 milijardi kuna, odnosno toliko su prihodi od doprinosa manji od godišnjeg troška za isplatu mirovina. Kako je to neodrživo stanje, stručnjaci upozoravaju da je osobna štednja koja leži u II. stupu jedino osiguranje budućim generacijama. Naime, od 75 milijardi kuna koliko leži u mirovinskim fondovima zarađeno je čak 25 milijardi kuna zahvaljujući logici složenog okamaćivanja što je istaknula znanstvenica Sandra Švaljek. Prosječni prinosi u gotovo 14 godina rada iznosili su oko šest posto.

– Peticiju protiv zamrzavanja uplata u II. stup potpisala sam i zato da država ne bi mogla intervenirati barem u dio sredstava nakon što je sama povećala deficit sustava povlaštenim, invalidskim i prijevremenim mirovinama – poručila je Švaljek. Kritičari sustava kapitalizirane štednje najčešće ističu da su mirovine iz prvog stupa još uvijek više od onih po kombiniranom modelu kao i da su troškovi četiri društva za upravljanje obveznim mirovinskim fondovima previsoki. U 42 godine radnog staža osoba koja ima plaću 5700 kuna u prvi mirovinski stup uplati 775 tisuća kuna, a dobit će svega 1919 kuna mirovine, a u II. stup u tom istom periodu uplatit će tri puta manje, odnosno oko 260.000 kuna, a dobit će oko 1630 kuna mirovine. Ne stoji ni argument o troškovima sustava jer rashodi Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje i društava za upravljanje mirovinskim fondovima pokazuju da HZMO troši 1,2 posto ukupne vrijednosti mirovina, dok sustav II. stupa ima gotovo tri puta niže troškove, koji iznose oko 0,42 posto vrijednosti imovine.

Za III. stup dosta i 100 kuna

S obzirom na to da nije provedena nova anketa, ponavljamo podatak prema kojem 55 posto građana ne želi intervenciju u sustav mirovinske štednje jer vjeruju da treba diverzificirati svoja ulaganja, na što su upozorili i stručnjaci za okruglim stolom. Na državi ostaje zadatak i da popularizira ulaganje u III. mirovinski stup u kojem, prema novim podacima, štedi tek 236.248 građana koji su do kraja prosinca prikupili tri milijarde kuna. Dovoljno je ulagati 100 kuna mjesečno tijekom 42 godine da se osigura mirovina i do 4200 kuna mjesečno, a zaboravlja se i da država svaku uplatu nagradi s 15 posto poticaja.

LOŠIJA JE SAMO GRČKA

POKAZATELJ PO KOJEM JE HRVATSKA NA SAMOM DNU Što bi se dogodilo kada bi naša stopa zaposlenosti bila kao ona u EU?

Autor: Kristina Turčin

Srđan Vrančić / EPH

Više od milijun ljudi u dobi od 20 do 64 godine lani nije radilo - njih 300 tisuća tražilo je posao, a 750 tisuća bilo je potpuno neaktivno

Tek nešto više od polovice radno sposobnog stanovništva u Hrvatskoj, njih 55 posto, radilo je prošle godine - i to prema definiciji Ankete o radnoj snazi, koja zaposlenom smatra svaku osobu koja je u tjednu ispitivanja radila bilo kakav posao (legalno ili na crno) za koji je plaćena u novcu i naturi - pa makar je tek pokosila dvorište susjedu i za to dobila besplatan ručak. Onih koji su legalno prijavljeni te plaćaju poreze i doprinose - dakle, onih koji pune proračun - bilo je znatno manje.

Takva stopa zaposlenosti jedna je od najnižih u Europskoj uniji - nižu ima samo Grčka - i bez premca predstavlja najveći hrvatski problem: tek njegovo rješenje može postupno dovoditi do rješenja svih ostalih problema.

Prosječna stopa zaposlenosti u Europskoj uniji na godišnjoj razini iznosi oko 65 posto. Statistički izražena razlika u postotku stope između Hrvatske i prosjeka Europske unije (Hrvatska 55 posto, a EU 65 posto) ne daje svima uvid u stvarne razmjere te razlike jer se tih desetak postotnih poena ne čini tako puno, niti je svima jasno što bi to točno za Hrvatsku značilo.

A kad bi Hrvatska imala stopu zaposlenosti jednaku prosječnoj stopi zaposlenosti u EU (ne stopu najrazvijenijih zemalja, u kojima ona prelazi 70, a u nekima, poput Švicarske, doseže i 80 posto), to bi

značilo da bi u ovom trenutku u državi radilo 300.000 osoba više - petina više nego što ih doista radi, brojka koja je čak nešto veća od broja nezaposlenih prijavljenih na Hrvatski zavod za zapošljavanje.

Manji izdaci

Uzmemo li podatke Porezne uprave o zaradi i plaćenom porezu i doprinosima iz 2013. godine, posljednje za koju posjedujemo kompletirane podatke, ovakva bi zaposlenost značila da bi zaposlenici primali oko 15 milijardi kuna više nego sada: to bi - krajnje pojednostavljeno kako bi se opisalo o koliko se novca radi - značilo da bi svako hrvatsko kućanstvo godišnje raspolagalo s oko 10.000 kuna više.

U državnim i lokalnim proračunima slilo bi se, pak, oko 2,5 milijardi kuna poreza i prireza više na godišnjoj razini. Na ime poreza i prireza u 2013. godini, prema podacima Porezne uprave, zaposlenici i obrtnici uplatili su oko 11,8 milijardi kuna. Uplate za doprinose povećale bi se za oko 4,5 milijardi kuna, a bitno bi se povećao i iznos uplaćenog poreza na dodanu vrijednost (koji sada iznosi oko 40 milijardi kuna godišnje) jer bi građani naprosto više trošili. Proračunski izdatak za nezaposlene i za mjere aktivne politike zapošljavanja, za što se godišnje troši oko dvije milijarde kuna, bili bi, naravno, znatno manji.

Tradicija neaktivnosti

Ovo je samo sličica, ilustracija o tome kako bi izgledalo živjeti u Hrvatskoj u kojoj radi 300.000 osoba više nego sada. Međutim, takav je scenarij sasvim nerealan, osobito kad se radi o ukupnom broju zaposlenih: stopa zaposlenosti u narednim bi se godinama, naime, mogla početi povećavati, iako, kažu stručnjaci, sasvim sigurno neće doći do prosjeka Europske unije, koji bi do 2020. godine trebao dostići 75 posto. Broj zaposlenih, pak, sasvim sigurno neće ovako narasti.

Stopa, koja pokazuje udio zaposlenih u radnosposobnoj dobi, povećavat će se iz krajnje nepovoljnog razloga: iz godine u godinu smanjuje se broj osoba u toj dobi. Neće li biti bitnog smanjenja broja zaposlenih, njihov udio u općoj populaciji automatski će rasti. Naime, u sljedećim godinama veliki će broj osoba prijeći 65. rođendan i izaći iz grupe radnosposobnih jer će tu dob dosezati osobe baby-boom generacije, rođene 50-ih godina prošlog stoljeća, kad se u Hrvatskoj godišnje rađalo više od 90.000 djece (usporedbe radi, 2015. je rođeno manje od 39.000 djece). Mlade generacije koje dolaze u radnosposobnu dob neće ih moći nadoknaditi, jer se radi o rođenima početkom dvijetisućitih, odnosno u doba kad je broj novorođenih pao na oko 45.000. Svake će godine ukupni broj radnosposobnih biti sve manji, što će statistički dovesti do povećanja udjela onih koji rade - a će zapravo rasti broj onih koji ne rade.

Ma kako u doba krize, velike nezaposlenosti i malog broja raspoloživih radnih mjesta takva tvrdnja zvučala apsurdno, upravo je neaktivnost, odnosno ogroman broj onih u dobi kada su radno sposobni koji iz nekog razloga (školovanje, umirovljenje, invalidnost, obeshrabrenost, ne žele raditi) ne rade i ne traže posao, kaže dr. Iva Tomić, stručnjakinja za tržište rada iz Ekonomskog instituta Zagreb, glavni uzrok tako niske zaposlenosti. Više od milijun ljudi u dobi od 20 do 64 godine lani nije radilo - njih 300 tisuća tražilo je posao, a 750 tisuća bilo je potpuno neaktivno.

- Niska stopa zaposlenosti u Hrvatskoj nije isključivo posljedica krize, iako je nepobitno da smo tijekom kriznih godina izgubili gotovo 200.000 radnih mjesta. Međutim, i prije krize, u doba znatno niže nezaposlenosti, Hrvatska je imala jednu od najnižih stopa zaposlenosti, upravo zbog tradicije visoke neaktivnosti - objašnjava dr. Tomić.

Takva ogromna stopa neaktivnosti, također jedna od najvećih u EU, kaže dr. Tomić, djelomično je posljedica tradicije, oslanjanja na vanjske dotacije, neusklađivanje radnog i obiteljskog života, no prije svega to je

pretjerano visok udio onih koji su u mirovini prije navršene dobi za starosnu mirovinu. Gotovo je svaka druga neaktivna osoba u dobi od 20 do 64 godine umirovljena.

U konkretnim brojkama, radi se o više od 300.000 osoba od 20 do 64 godine koje su u mirovini - ima ih točno onoliko koliko bi ih trebalo raditi ne bi li Hrvatska dostigla prosječnu stopu zaposlenosti EU.

Trajno izgubljeni

Pribrojimo li im i one koji ne rade i ne traže posao zbog bolesti ili invalidnosti, udio onih koji su nepovratno izgubljeni za tržište rada ogroman je: kad se izuzmu svi trajno udaljeni s tržišta rada i ako se pretpostavi da bi se svi ostali - svi nezaposleni te svi oni koji nisu u penziji, sustavu obrazovanja niti nesposobni za rad zbog invalidnosti - odjednom zaposlili, Hrvatska bi uspjela ostvariti stopu od 79 posto zaposlenih u dobi od 20 do 64 godine. Pokazala je to analiza dr. Tomić i njezina kolege dr. Danijela Nestića. Ta stopa izgleda iznimno visoka. No, kad bi se isti uvjeti primijenili na sve ostale države EU, Hrvatska bi opet imala najnižu stopu zaposlenosti.

Slično stanje stvari konstatirano je i u Gospodarskoj reformskoj agendi za Hrvatsku, koju je, po naružbi HDZ-ove Zaklade hrvatskog državnog zavjeta, izradio njemački Ifo Institut. Malo je rješenja koja se mogu ponuditi kako bi se smanjila postojeća neaktivnost, no nude mjere da se zaustavi takav trend, osobito prijevremeno umirovljenje. Stoga stručnjaci predlažu povećanje dobi za odlazak u mirovinu, ubrzavanje izjednačavanja dobi za žene i muškarce, povećanje dobi u kojoj je moguće otići u prijevremenu mirovinu, jače penaliziranje takvog odlaska te čvršće preispitivanje uvjeta za invalidske mirovine.

Prijedlozi za reforme

Kako bi se, pak, lakše u zaposlenost prebacili nezaposleni, nude kao prijedlog i ukidanje jedinstvene minimalne plaće i uvođenje minimalca posebno za svaku granu djelatnosti i regiju, a još nižu za mlade i dugotrajno nezaposlene, koji su među nezaposlenima najteže zapošljive skupine.

- Ovo je dobar materijal za promišljanje ozbiljnije reforme tržišta rada u Hrvatskoj. U pogledu specifičnih preporuka, čini mi se da su prijedlozi oko ograničavanje ranog umirovljenja dobri, ali se s prijedlozima za uvođenje sektorskih ili regionalnih minimalnih plaća ne slažem. Mislim da u tom slučaju autori nisu do kraja shvatili dosege kolektivnog pregovaranja u privatnom sektoru u Hrvatskoj i njihov utjecaj na plaće. Ali, to ne znači da se o sustavu minimalne plaće ne treba razgovarati, a o prijedlozima da minimalna plaća bude niža za mlade ili dugotrajno nezaposlene treba ozbiljno razmisliti - kaže dr. Danijel Nestić iz Ekonomskog instituta.